

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Umělecká činnost divadelního spolku
Podhoran – historie a současnost**

Amálie Černá

Katedra muzikologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Eva Vičarová, Ph.D.

Uměnovědná studia

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Umělecká činnost divadelního spolku Podhoran – historie a současnost* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji doc. PhDr. Evě Vičarové, Ph.D., za odborné vedení a veškerou pomoc při zpracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat Jarmile Wolfové a Václavu Solařovi za poskytnutí rozhovorů. Zvláštní poděkování patří Pavlu Coufalovi za poskytnutí archivních záznamů spolku Podhoran.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. STAV BĀDÁNÍ.....	8
2. DĚJINY OCHOTNICKÉHO DIVADLA V ČESKÝCH ZEMÍCH OD 2. POLOVINY	
19. STOLETÍ DO KONCE 20. STOLETÍ.....	11
2.1. DRUHÁ POLOVINA 19. STOLETÍ.....	11
2.2. VÝVOJ VE 20. STOLETÍ.....	13
3. HISTORICKÝ A KULTURNÍ VÝVOJ VELKÉHO ÚJEZDU	18
3.1. VZNIK A NEJSTARŠÍ DĚJINY	18
3.2. DALŠÍ VÝVOJ OBCE	18
3.3. KULTURNÍ ČINNOST	19
3.4. DIVADELNÍ ČINNOST VE VELKÉM ÚJEZDĚ	22
4. SPOLEK PODHORAN.....	25
4.1. VZNIK A VÝVOJ NA KONCI 19. STOLETÍ.....	25
4.2. VÝVOJ V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	30
4.3. VÝVOJ V 2. POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	38
4.4. VÝVOJ OD POČÁTKU ROKU 2000.....	47
ZÁVĚR	49
Seznam použitých pramenů a literatury.....	51
Seznam příloh.....	54
1. Seznam všech inscenací	55
2. Fotografie členů divadla z roku 1911	61
3. Pozvánka na div. Představení <i>Mořská panna</i>	62
4. Pozvánka na koncert z roku 1911.....	63
5. Obálka dopisu Aloise Jirásky z roku 1921	64
6. Fotografie opony z roku 1925	65
7. Účet z Ateliéru Bořa Bárta	66
8. Výkaz o činnosti spolku pro ÚMDOČ	67
9. Listina vítězů z Festivalu divadelních souborů	68
10. Zápis z kroniky Pavla Coufala	69
11. Čestné uznání při 100. výročí založení spolku	70
12. Fotografie členů divadla z roku 2016.....	71

Úvod

K výběru tématu diplomové práce mě motivovala touha zabývat se svou rodnou obcí a dlouholetá láska k divadlu, kterému jsem se v minulosti aktivně věnovala. Během středoškolských studií jsem byla členkou studentského amatérského divadla v Olomouci, a tak mi téma ochotnických divadelních spolků nebylo cizí. Už jako mladé děvče jsem s rodiči zhlédla několik představení Podhoranu; dodnes si pamatuji, jak mne fascinovalo zejména prostředí staré sokolovny, postavené počátkem 20. století pro potřeby rostoucího ochotnického sboru.

Ochotnický spolek Podhoran je nejstarší velkoújezdskou kulturní organizací, která je činná již téměř 150 let. Za dobu své existence výrazně ovlivnila společenský život v obci a dodnes je jedním z nejvýznamnějších divadelních spolků v okolí, čítajícím desítky členů. I přes svou místní důležitost Podhoran nedisponuje žádnou rozsáhlou publikací, která by mapovala jeho činnost. Tato práce čtenáři představí dějiny i současnost spolku.

Svou diplomovou práci jsem rozdělila do několika částí. V úvodní kapitole nastíním společenský a kulturní vývoj v českých zemích od konce 19. století a následně přehledně zpracuji dějiny ochotnického divadla v českých zemích od 2. poloviny 19. století do konce 20. století. Poté se zaměřím na historii obce Velký Újezd, která je domovem ochotnického spolku Podhoran, také však na založení školy a období vzniku kulturních uskupení, mezi nimiž je sice spolek divadelních ochotníků tím nejdůležitějším, nikoliv však jediným. Pojednání dovedu až do současnosti.

Následující kapitola bude představovat komplexní soubor informací o spolku Podhoran. Zpracovala jsem jednotnou historii spolku a zmapovala jeho téměř stopadesátiletý vývoj. Představím i nejvýznamnější osobnosti spjaté s činností spolku – zakladatele, režiséry i herce, jejichž obětavá práce umožnila Podhoranu být tím, čím je dnes. To této kapitoly jsem zařadila i rozhovory s divadelními současníky, kteří mi velice pomohli v pochopení nejen složité minulosti, ale i současného dění a možného budoucího směřování Podhoranu. Dále

v této kapitole představím zázemí spolku, který kdysi začínal hrát na jevišti postaveném v hospodě na sudech, později si ale vydobyl vlastní sál, který se však v současné době bourá za účelem výstavby zcela nového kulturního centra.

Součástí práce bude i několik dobových recenzí na představení, pojednání o přínosu spolku pro kulturní život obce a seznam všech zaznamenaných představení v režii újezdských ochotníků.

1. Stav bádání

V současnosti bohužel neexistuje žádná obsáhlejší odborná literatura, zabývající se historií a činností tohoto divadelního spolku. Jediným tištěným materiálem, který přímo pojednává o místním ochotnickém divadle, je velmi stručná brožura *100 let ochotnického divadla Vel. Újezd* z roku 1976,¹ vydaná u příležitosti 100. výročí spolkové činnosti ve Velkém Újezdu, jejímž autorem byl místní kronikář a badatel Karel Domes. Nejspolehlivějšími literárními prameny byly tedy dvě kroniky – jednu psal Viktor Kovářík² a druhou Pavel Coufal.³ Ty však existují pouze ve formě ručně psaného a nepublikovaného originálu. Další literární oporou mi byly kapitoly o ochotnické činnosti ze dvou knih věnovaných Velkému Újezdu, jejichž autorem byl již výše zmíněný Karel Domes.⁴⁵ Všechny tyto písemné materiály mi sice poskytly informace v přehledné formě, byla v nich však řada prázdných míst, která bylo nezbytné doplnit, například pomocí rozhovorů s pamětníky.

Největší díl faktografických údajů jsem tedy získala z výše uvedených kronik a volného materiálu, který mi ochotně zapůjčil dlouholetý archivář spolku Pavel Coufal.

Obě ručně psané kroniky se vyznačují krásnou grafickou úpravou s velkým množstvím portrétů herců, režisérů i pomocníků a řadou fotografií ze zkoušek i představení. Největším úskalím těchto materiálů je samozřejmě ztížená čitelnost rukopisu i jazyka používaného v minulém století. První spolkovou kroniku začal psát mezi 50. a 60. lety 20. století Viktor Kovářík, bývalý starosta obce Velký

¹ DOMES, Karel. *100 let ochotnického divadla Vel. Újezd*. 1976, Polygrafia 5. Bez dalších nakladatelských údajů.

² KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě.

³ COUFAL, Pavel. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě.

⁴ DOMES, Karel. *Z historie Velkého Újezda a okolí*. Osvětová beseda Velký Újezd, okres Olomouc, 1966.

⁵ DOMES, Karel. *Velký Újezd a okolí v minulosti a přítomnosti*. Ostrava: Profil, 1974.

Újezd, který se zasadil o poválečné vzkříšení divadelní činnosti jako režisér i jako herec. Tato zhruba šedesát let stará kronika je tedy primárním materiálem, ze kterého jsem při své práci vycházela. Pan Kovářik však svou kroniku ze zdravotních důvodů přestal psát – jeho poslední zápis pochází z roku 1979. Druhá kronika je spíše soupisem představení, doplněným o fotografie a seznam účinkujících herců. Je v ní pokryto jevištní dění od roku 1967 do roku 1986. Veškerou činnost od roku 1986 jsem zmapovala zejména díky rozhovorům s divadelníky. Kromě rozhovorů mi však pro toto období byl ku pomoci i velkoujezdský čtvrtletník *Žibřid*,⁶ v němž jsem našla velké množství pozvánek na představení i ohlédnutí za uplynulými inscenacemi. Mimo to jsem z tohoto periodika využila i články s životopisy významných velkoujezdských osobností, které svou činností ovlivnily místní divadelní situaci.

Kromě materiálů explicitně věnovaných spolku Podhoran jsem ve své práci vycházela i z odborných svazků o divadle, konkrétně to byly *Dějiny českého divadla*⁷ a *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*,⁸ které mi pomohly se sumarizací vývoje ochotnického divadla od počáteční obrozenecké touhy po vlastní divadelní identitě v 19. století až po nedávnou historii ochotnického divadla. Inspirací a zdrojem informací o obdobně fungujících divadelních institucích mi byla kniha *Kalendárium dějin divadla v Olomouci*.⁹ Díky těmto publikacím jsem se seznámila s dalšími spolky, jejich fungováním a repertoárem, což mi umožnilo pochopit místní klima a vyslovit vlastní hypotézy tam, kde ověřené informace o spolku Podhoran chyběly.

Formátem, skladbou, ale i obsahem diplomové práce jsem se inspirovala v několika již publikovaných bakalářských pracích, zaměřených na vznik a činnost podobných amatérských divadelních či jiných uměleckých spolků. Byly to práce

⁶ *Žibřid, Kronika Velkého Újezda a okolí*. Velký Újezd [online]. [cit. 2022-07-10] dostupné z <<https://www.velkyujezd.cz/zpravodaj-zibrid>>

⁷ ČERNÝ, František a Ljuba KLOSOVÁ, ed. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977.

⁸ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS, 1998.

⁹ ŠTEFANIDES, Jiří, DVORÁK, Jan, ed. *Kalendárium dějin divadla v Olomouci: (od roku 1479)*. Praha: Pražská scéna, 2008.

Jakuba Kurce,¹⁰ který analyzoval divadelní činnost spolku Plánice, Jarmily Švábkové,¹¹ která představila amatérský divadelní spolek v Prachaticích, Lenky Hrubé,¹² která se zabývala ochotnickým spolkem Lípa Hodovíz, a Šárky Koubové,¹³ která se věnovala spolku Vojan v Libici nad Cidlinou.

Zajímavou součástí bádání pro mě byla návštěva Státního okresního archivu v Olomouci, v němž jsem studovala fond *Národní škola Velký Újezd*.¹⁴ Tato školní kronika mi umožnila dohledání dalších souvislostí, zejména z dob založení spolku a informace o jeho zakladateli Antonínu Barbířovi.

Doplňující informace jsem čerpala z internetových stránek, například z portálu městyse Velký Újezd¹⁵ nebo z portálu Moravské zemské knihovny,¹⁶ kde jsem vyhledávala skeny olomouckých katolických novin Našinec, které obsahovaly několik recenzí divadelních představení Podhoranu z 19. století. Z různých internetových zdrojů jsem také čerpala informace zejména o starších divadelních hrách, ke kterým jsem potřebovala zjistit v kronikách místy neuvedené autory. Informace o dalších divadelních osobnostech mi poskytl portál Databáze českého amatérského divadla.¹⁷

¹⁰ KURC, Jakub. *Divadelní spolek Plánice*. Plzeň, 2019. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

¹¹ ŠVÁBKOVÁ, Jarmila. *Amatérský divadelní spolek v Prachaticích – Šumavský ochotnický spolek Prachatice*. Plzeň, 2012. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

¹² HRUBÁ, Lenka. *Ochotnický divadelní spolek Lípa Hodovíz*. Plzeň, 2017. Bakalářská práce (Bc.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

¹³ KOUBOVÁ, Šárka. *Amatérský divadelní spolek Vojan v Libici nad Cidlinou*. Plzeň, 2011. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

¹⁴ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Národní škola Velký Újezd, NAD 885, značka O 5-49.

¹⁵ Velký Újezd oficiální stránky městyse [online] [cit. 15.08.2022] dostupné z <<https://www.velkyujezd.cz/>>

¹⁶ Moravská zemská knihovna, Online katalogy [online] dostupné z <<https://www.mzk.cz/katalogy-databaze/online-katalogy>>

¹⁷ Databáze českého amatérského divadla [online], dostupné z <<https://www.amaterskedivadlo.cz/>>

2. Dějiny ochotnického divadla v českých zemích od 2. poloviny 19. století do konce 20. století

Abychom správně pochopili okolnosti, za kterých došlo ke vzniku velkoújezdského ochotnického divadla, musíme nejprve nahlédnout do prostředí, ve kterém se naše umělecká společnost nacházela.

Devatenácté století představuje v dějinách českých zemí období bouřlivého rozkvětu myšlení a pokroku. České národní obrození, které začalo poslední dekadou 18. století, šlo ruku v ruce se silným nacionálním cítěním a hledáním národní identity a také přineslo obrovské změny nejen na poli vědy a průmyslu, ale také v kultuře. Obrozenecké prostředí bylo jako stvořené pro vznik nejrůznějších uměleckých i pedagogických spolků. Ať už se jednalo o národní akademie, či lokální čtenářské spolky, cíl těchto organizací byl vždy stejný – šířit osvětu a vzdělávat prostý český lid pomocí v jeho rodném jazyce. Nejen v divadelním prostředí se objevila touha zrovnoprávnit češtinu s němčinou.

Historická a politická situace však těmto touhám příliš nepřála. Po revolučním roce 1848, kdy byla založena Národní strana a proběhlo Pražské červnové povstání, však nastala tvrdá represe v podobě tzv. Bachova absolutismu. Amatérská divadelní činnost byla ochromena *divadelním řádem*, vydaným v roce 1850, který potlačoval jakékoli svobodomyšlné divadelní projevy tím, že každé divadelní představení muselo být předem povoleno politickou správou, která zakazovala jakékoli politicky nekorektní inscenace (Císař, 1998, str. 57–58).

2.1. Druhá polovina 19. století

První dvě dekády druhé poloviny 19. století s sebou přinesly řadu politických změn. V roce 1859 císař František Josef I. odvolal ministra Alexandra Bacha a o rok později vydal Říjnový diplom, ve kterém se zřekl absolutismu. Porážkou v prusko-rakouské válce v roce 1866 vzniká dualistická monarchie Rakousko-Uhersko.

Šedesátá léta však zároveň přinesla opětovný rozmach ochotnické činnosti – mnoho amatérů se začalo sdružovat v řádně registrovaných spolcích, které navazovaly na činnost předešlých ochotnických společností. Velký zlom nastal v roce 1862, kdy došlo k otevření čistě českého Prozatímního divadla, jako protikladu Stavovského divadla, ve kterém se hrálo pouze německy. Od tohoto desetiletí začaly vznikat i divadelní instituce, které měly za úkol vnést řád do tohoto kulturního odvětví. V roce 1868 je tedy založena *Divadelní jednota*. Dále v roce 1885 započala svou činnost *Ústřední Matice divadelních ochotníků československých*, která nahradila již dříve existující *Matici divadelní* (Černý, 1977, str. 176–196).

Ochotnická skupina se za dob národního obrození zpravidla skládala z místní demokraticky smýšlející inteligence, nyní se však do divadla zapojilo i dělnictvo, které po průmyslové revoluci poprvé dosáhlo společenské rovnosti. Tito ochotníci nepocházeli pouze z velkých měst, divadelní činnost se totiž stávala čím dál tím víc oblíbenou i na vesnicích. Z příjmů budovali ochotníci městská divadla nebo své vlastní stálé divadelní prostory, nebylo však ojedinělé, že výtěžky z divadla šly na dobročinné účely – na české školství, ale především na stavbu Národního divadla v Praze (Císař, 1998, str. 59). Sedmdesátá léta s sebou přinesla hospodářskou krizi v rakousko-uherské monarchii, která ochromila návštěvnost představení, politický i výchovný aspekt divadla tímto zeslábl a ochotnictví upadlo do stagnace. I tak však nebyl význam ochotnického divadla zanedbatelný, a to zejména pro profesionální divadelní scénu, jelikož se v něm často školil nový divadelní dorost – stále totiž neexistovala žádná dramatická škola. V Praze tímto způsobem fungovalo utrakvistické *Divadlo u sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí*, které vychovalo například Pavla Švandu.¹⁸

¹⁸ Pavel Švanda ze Semčic (1825–1891) byl divadelní dramaturg, šéf činohry Prozatímního divadla, který vedl vlastní divadelní soubor v Plzni, vybudoval *Divadlo u Libuše* v Praze a byl ředitelem brněnského divadla *Na Veveří*. Zdroj: Internetová encyklopedie dějin Brna [online] [cit. 15.08.2022] dostupné na: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=39554>

V 60. i 70. letech převažovala u ochotníků dramaturgie obrozená a současné veselohry, oblíbené byly hry Šamberkovy i Štolbovy. Poptávka byla také po hudebním divadle, historických tématech a po cenzurou zakázaných hrách, jakými byly např. *Kutnohorští havíři* či *Jan Hus* J. K. Tyla. Velké oblibě se od 60. let ve venkovských divadlech těšil také kabaret (Císař, 1998, str. 61).

Od 2. pol. 19. století se začalo rozmáhat i české ochotnické operní a operetní divadlo. Bylo ovlivněno rozkvětem hnutí pěvecko-hudebních spolků po roce 1860. Zpěv i recitace byly velmi oblíbenou součástí společenského života. Významným byl pražský Hlahol či *Zpěvoherní ochotnické divadlo* – operní a operetní činnost tak nejčastěji provozovaly pěvecké spolky, hlavní důraz byl kladen na hudební stránku a divadelní forma zůstala upozaděnou. V Čechách byla nejvýznamnějším ochotnickým centrem samozřejmě Praha, na Moravě a ve Slezsku měla největší vliv města Brno a Vratislav. V Olomouci došlo k poloprofessionalizaci amatérského divadla v pěvecko-hudebním spolku Žerotín a Jednotě divadelních ochotníků besedních (Císař, 1998, s. 68).

Nejvýznamnější událostí 80. let bylo otevření Národního divadla v roce 1881, resp. jeho znovuotevření po požáru v roce 1883. Nadále se také rozvíjela profesionální i ochotnická divadelní činnost, vznikalo velké množství pěveckých spolků a divadel. K lepším podmínkám pro ochotníky vedla stavba četných národních domů, sokoloven a společenských sálů.

2.2. Vývoj ve 20. století

Od počátku 20. století stále stoupala obliba a četnost profesionálních divadel, která byla nyní jednoduše dostupná i pro venkovské diváky. Zdá se, že ochotnická činnost tak pozbyla svého dřívějšího významu, a to zejména ve velkých městech a kulturních centrech, kde nebylo třeba udržovat národnostního soupeření s Němci. I přesto si však ochotníci udrželi zájem diváků obzvláště na Moravě a v pohraničních oblastech. Nejoblíbenějšími žánry byly stále operety a kabaretní produkce. Často se hrála realistická dramata a veselohry, všeobecně nejoblíbenějšími autory byli Alois Jirásek, Ladislav Stroupežnický či bratři Mrštíkové. Ze zahraničních autorů se hrál zejména Michał Bałucki (*Těžké ryby*, *Klub mládenců*) a Nikolaj Vasiljevič Gogol (*Revizor*, *Hráči*). Ojediněle si ochotníci

do repertoáru vybrali psychologické drama a stylové tendence avantgardních či amatérských scének (Císař, 1998, s. 85–86).

Během první světové války, tj. v letech 1914–1918, byla pozastavena téměř veškerá divadelní činnost – ochotnická i profesionální. Po porážce Rakousko-Uherska a vzniku Československa dochází k opětovnému rozmachu ochotnictví a kultury obecně. Do popředí se opět dostala základní funkce divadla jako zábavní instituce, poskytující veřejnosti hodnotný umělecký zážitek. Divadlo se zároveň stalo důležitou součástí měšťanského i vesnického společenského života. Nejvýznamnějším meziválečným spolkem, sdružujícím ochotnickou činnost, byla stále *Ústřední matice divadelních ochotníků československých* (dále jen ÚMDOČ). Tato organizace se prohlašovala za zásadně nepolitickou, vydávala vlastní periodikum *České divadlo*,¹⁹ pořádala divadelní kurzy a dramatické školy a všelijak podněcovala zvýšení kvality ochotnické divadelní produkce. Opozicí k ÚMDOČ byl *Dělnický dramatický sbor*, složený ze členů divadel Svazu DDOČ (Dělnické divadelní ochotnictvo české), založený v roce 1920. Důležitým nástrojem uměleckého vzestupu dramatického umění byly soutěže, z nichž nejznámější byl *Jiráskův Hronov*, jehož první ročník se uskutečnil v srpnu 1931, rok po slavnostním otevření *Jiráskova divadla* v Hronově nad Metují (Císař, 1998, s. 111–116).

Velký význam mělo v meziválečných letech v Československu i ochotnické divadlo studentské, rozvíjející se například v Praze, Mladé Boleslavi, Bělé pod Bezdězem, Písku či Kroměříži. Mezi lety 1919 a 1933 vzniklo *Divadelní studentské ústředí*, které později vedl prozaik, dramatik a publicista František Rachtík. Jedním z nejvýznamnějších studentských spolků byl *Divadelní kolektiv mladých* v Praze, který navazoval na Osvobozenké divadlo.²⁰ Obecně se ochotnická divadla i v těchto letech zaměřovala na „klasické“ Tylovy a Jiráskovy hry, čímž upevňovala tradici českých obrozeneckých autorů, od nichž se pouze zřídka odkláněla i ke starší

¹⁹ Od roku 1923 přejmenováno na Československé divadlo.

²⁰ Divadelní kolektiv mladých působil od zejména mezi lety 1937–1939, jsou dochované zprávy o inscenacích *Na západní frontě klid* (Erich Maria Remarque), *Král Oidipus* (Jean Cocteau) a *Vojcek* (Georg Büchner). Zdroj: Databáze českého amatérského divadla [online] [cit. 12.08.2022] dostupné na: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=8229>>

české tvorbě. Tvorba zahraničních autorů činila v meziválečné tvorbě pouze asi desetinu počtu inscenací národní klasiky (Císař, 1998, s. 118–119). Další část produkce tvořila i současná dramatika, zde se však často jednalo o komerční zábavnou tvorbu autorů, jakými byli Jiří Balda, Karel Fořt, Jiří Skružný a jiní.

Okupace divadelní činnost zcela nezastavila, avšak velká část ochotnické produkce byla postavena mimo zákon a perzekuována. Divadlo bylo oslabeno „sérií generálních zásahů proti divadelním souborům spjatých s existencí politických či kvazipolitických hnutí a organizací, v nichž nacismus spatřoval své politické protivníky“ (Císař, 1998, s. 152). V tomto období byla zcela potlačena činnost levicově orientovaného DDOČ a do konce roku 1941 byla ukončena činnost více než poloviny českých ochotnických spolků. Další velkou ránou pro národní scénu byl zákaz všech válečně nedůležitých podniků, v důsledku kterého byla ochotnická činnost povolena jen při mimořádných příležitostech a musela projít složitou procedurou výslovného úředního povolení. Z tohoto důvodu bylo pozastaveno konání již tradičních Jiráskových Hronovů. I přes veškeré komplikace zaznamenaly ochotnické soubory příliv nových, zejména mladých členů. Divadelní produkce však byla omezena pouze na idealizované příběhy, cenzurou proměněné takovým způsobem, že výsledné příběhy mnohdy přestaly být při jevištní prezentaci srozumitelné. Ačkoliv za okupace činnost dělnických divadel prudce upadla, postavení ÚMDOČ, zbavené konkurence, se do jisté míry upevnilo. Spolky, které disponovaly samostatnými divadelními budovami, byly schopné dále fungovat. Patřil mezi ně například *Dramatický odbor Besedy měšťanské na Novém Městě* v Praze nebo brněnské *Divadlo Bratrství v Králově Poli*. V Olomouci působila *Jednota divadelních ochotníků besedních*, jejíž činnost však byla na sklonku nacistické okupace zakázána (Císař, 1998, s. 152–158).

Navzdory okolnostem však nedošlo ve válečném období k naprosté stagnaci jevištní kultury. Divadlo se stalo ideologickým symbolem boje za národní svobodu a zároveň politickou zbraní.

Po osvobození Československa došlo k opětovnému rozvoji divadelnictví, zproštěného cenzury a politických omezení a obnovené spolky mohly uvést dříve zakázané inscenace, např. *RUR* Karla Čapka, Jiráskovu *Lucernu* nebo Tylovy hry. Obrození se dočkala i divadla v pohraničních oblastech. 18. srpna 1945 byl

obnoven také Jiráskův Hronov. Vznik lidově demokratické republiky přinesl nový divadelní zákon, který zrušil možnost soukromého podnikání v divadelní činnosti a postavil ochotnické divadlo na stejnou úroveň jako divadlo profesionální. Zároveň však tzv. *soběslavský plán* odebral ochotnickým spolkům právní subjektivitu a ty se musely stát součástí některé z větších společenských organizací (Císař, 1998, s. 171–181).

V poválečném období se hrála česká i světová klasika (např. Sofoklova *Antigona*, Tylova *Paní Marjánka*), operety (např. Piskáčkovo *Děvče z předměstí*), pohádky pro děti (např. *Popelka* nebo *Dvanáct měsíčků*) i současná dramatika (např. Janovského *Hledač světla*). Vznikaly periodika pojednávající o ochotnickém divadle (*Ochotnické divadlo*) a vedle již tradičního Jiráskova Hronova i další ochotnické soutěže, například *Šrámkův Písek* (Císař, 1998, s. 191–194). Významnou „koordinační“ organizací byl *Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti*. V 50. letech se ochotnická divadla potýkala s nedostatkem školených režisérů, finančními potížemi i neodborností kritiky. Na tyto problémy, vedoucí také k poklesu návštěvnosti divadla, poukazovala redakce *Ochotnického divadla*. Od 60. let dochází k rozvoji tzv. divadel malých forem, která navazovala na předválečnou divadelní tradici. Jejich charakteristikou byl chytrý humor, kritický postoj ke kýči, vzkříšení žánrů pantomimy nebo šansonu a zároveň vytvoření žánrů nových (např. text-appealy). Osobitý projev těchto divadel opozičních ke „kamennému divadlu“ měl velký ohlas u mladé i střední generace diváků. Nejvýznamnějšími divadly malých forem byly Reduta, Divadlo Na Zábradlí, Semafor či Paravan. V roce 1968 byl jako protipól ke stagnující ÚMDOČ založen *Svaz českých divadelních ochotníků*, který vykrytalizoval ze snahy založit samostatnou organizaci sdružující amatérské divadlo (Císař, 1998, s. 201–202, 221–222).

V období normalizace bylo profesionální divadlo podrobena silnému politickému nátlaku, který se však na amatérskou scénu rozšířit nepodařilo. Ochotnické divadlo se tak stalo důležitou alternativou k oficiální divadelní činnosti. Mnoho profesionálů se díky této skutečnosti přesunulo do ochotnických spolků, kterým tímto stoupala umělecká úroveň. Vznikaly nové přehlídky a soutěže amatérských divadel – kromě Jiráskova Hronova to byla *Národní přehlídka vesnických a zemědělských souborů* ve Vysokém nad Jizerou nebo *Festival*

mladého amatérského divadla Poděbrady. V roce 1973 byla uspořádána *Národní přehlídka ruských a sovětských her* ve Svitavách, která sice neměla příliš vysoké nároky na inscenaci, důležité však bylo, že české amatérské soubory projevíly svou loajálnost tím, že nastudovaly ruské či sovětské autory (Císař, 1998, s. 283–298).

Od poloviny 80. let se rozvíjel trend umělecky náročného amatérského divadla, které se svou kvalitou stavělo na profesionální úroveň. Patřilo mezi ně *Malé divadlo z Ústí nad Labem* a *Dělnické divadlo z Brna*. Čím dál tím více se objevovaly realistické hry, komentující etické problémy a složité existenciální situace.

Porevoluční období bylo časem divadelního úpadku i vzestupu. Bylo založeno *Fórum amatérských divadelníků*, které usilovalo o sjednocení a zaštitění ochotnických organizací a navazovalo svou činností na již neexistující ÚMDOČ. Společenské proměny postihly divadlo zejména zevnitř – mnoho ochotníků, zejména zástupců mladší generace, se začalo věnovat podnikání nebo politice a na divadlo již neměli čas. Počet amatérských divadelníků tak podle statistiky klesl o více než polovinu (Císař, 1998, s. 353–358). Divadlo ztratilo svůj význam jediného relativně svobodného prostředku umělecké exprese, bylo tak potřeba najít nový smysl a poslání amatérského divadla. V druhé polovině 90. let však dochází k pozvolnému obnovení ochotnické činnosti. Divadlo se opět stává zcela svobodným prostředkem lidské exprese a zejména pro občany menších měst a obcí je důležitou příležitostí k setkání s živou kulturou (Císař, 1998, s. 370).

3. Historický a kulturní vývoj Velkého Újezdu

Městys Velký Újezd se nachází v okrese Olomouc. Leží v podhůří Oderských vrchů s průměrnou nadmořskou výškou 370 metrů. Zhruba 4 km severně od obce pramení řeka Odra. V současné době má obec rozlohu 683 ha a k loňskému roku zde žilo 1367 obyvatel.²¹

3.1. Vznik a nejstarší dějiny

Krajina, v níž Velký Újezd leží, byla osídlena již v pravěku, což dokazuje nejstarší nález, který pochází z doby kamenné – jedná se o kamenný sekeromlat s vrtným otvorem (Domes, 1966, str. 9). Kdy a kým však byla osada Velký Újezd založena, bohužel nevíme. V listině Jindřicha Zdíka z roku 1131 je sice doložena existence osady s názvem Újezdec, neví se však, kde přesně se tato osada nacházela; není tedy jisté, zdali se jednalo o předchůdce Velkého Újezdu. První nezpochybnitelná zmínka o osídlení v této oblasti pochází z listiny z roku 1324, psané Žibřidem z Újezdu (*Siffridus de Ugezdu*).

V roce 1371 je již užit název Velký Újezd a v roce 1381 je nazýván městysem (Domes, 1974, str. 18).

3.2. Další vývoj obce

Během staletí měnila tato obec nejen svůj název, ale zejména i své majitele. Ačkoli byl Velký Újezd v nejstarších dobách majetkem panovníka, od roku 1371 byl jeho majitelem ustanoven šlechtic, který však zemřel bez potomků, a proto byla obec prodána dál. Od 15. století byla součástí helfštýnského panství, avšak postupem let se zde vystřídalo nejméně osm dalších majitelů. Během třicetileté

²¹ Informační server městyse Velký Újezd [online] [cit. 28.04.2022] Dostupné z: <<https://www.velkyujezd.cz/zakladni-informace>>

války byl však městyš vyloupen a vypálen švédskými vojsky, která táhla směrem na Olomouc. V těchto dobách mnoho obyvatel uprchlo a mnoho domů zpusťlo, Velký Újezd pozbyl svého titulu a městysem byl znova nazván až v roce 1744. Od roku 1793 byl jeho majitelem hrabě Leopold Podštatský-Lichtenstein a na tomto panství setrval až do zrušení roboty v roce 1848 (Domes, 1966, str. 10).

Za první světové války bylo odvedeno bezmála 200 občanů, mnoho z nich se domů nevrátilo. V budově bývalé sirkárny byli ubytovaní uprchlíci a na polích pomáhali váleční zajatci.

Druhá světová válka se však Velkého Újezdu dotkla přímo, neboť demarkační linie vedla skrz obecní katastr. V okolí byla silná partyzánská činnost, kterou živil nezdolný duch místních obyvatel i hluboké oderské lesy, ve kterých se mohlo mnoho bojovníků skrývat. Nejdůležitějšími osobnostmi druhé světové války byli však příslušníci zahraničního odboje – Jaroslav Švarc a Bohumil Bednařík. Ti odešli do Anglie, kde se zúčastnili parašutistického výcviku a byli vysláni na pomoc své rodné zemi. Nadporučík Bohumil Bednařík byl členem skupiny „CHALK“, která byla pověřena zpravodajstvím o pohybu Němců v Praze. Známějším je však Jaroslav Švarc, který vstoupil do dějin pro svou spolupráci s hrdiny z parašutistické skupiny „ANTROPOID“, Gabčíkem a Kubišem, po jejichž boku položil 18. 6. 1942 svůj život v kryptě cyrilometodějského kostela v Praze (Domes, 1974, str. 79–85).

Na jeho počest se ve Velkém Újezdě každoročně koná dálkový turistický pochod s názvem Memoriál Jaroslava Švarce, jehož trasa vede vojenským újezdem Libavá i okolím pramenu Odry.²²

3.3. Kulturní činnost

Velký Újezd byl vždy spíše zemědělskou nežli kulturní obcí. Průměrný počet obyvatel od 16. století nedosahoval ani 1 000, takže lze předpokládat, že v tak

²² MJŠ je organizován Klubem českých turistů a koná se každoročně v červnu, více informací na oficiálních stránkách Memoriálu Jaroslava Švarce [online] dostupné na: <<https://jaroslavsvarc.cz/>>

malém městečku nebyl velký prostor na zrod početně zaplněných a hojně sponzorovaných uměleckých spolků či institucí. V malých obcích byla vždy v minulosti největším centrem vzdělání a kultury místní škola (Domes, 1974, str. 23).

První zmínku o škole ve Velkém Újezdě najdeme v matričním zápisu příjmu rektora školy z roku 1672. Obsáhlejší informace pochází až z 18. století, kdy byla škole vyčleněna budova za kostelem. Z důvodů nedostačující kapacity této jednotřídní školy byla v 19. století zřízena dvoutřídní školní budova. V roce 1940 byla založena měšťanská škola, umístěná do budovy bývalé sirkárny (Domes, 1974, str. 96–101).

Veřejný život v obci začal vzkvétat až na přelomu 19. a 20. století, kdy se český národ rozhodl čelit všudypřítomné germanizaci. Velký Újezd, ačkoli stál spíše na pomezí vlivu české a německé kultury, se stal důležitým bodem obrozeneckého hnutí v okrese. V tuto dobu nastal teprve pravý rozkvět kulturní činnosti v podobě zakládání spolků. Jedním z nejstarších spolků nejen ve Velkém Újezdě, ale i v okolí se stal *Pěvecko-čtenářský spolek Podhoran*, založený v roce 1874 nadučitelem Antonínem Barbířem. Tento spolek měl za úkol šířit osvětu a vzdělanost mezi prostým lidem v podobě písni a čtení. Kromě pravidelných zkoušek a představení, jichž byl A. Barbíř dirigentem, se podařilo spolku z vybraných příspěvků založit roku 1876 *Občanskou knihovnu a čítárnu* (v roce 1976 byl po vzoru *Pěvecko-čtenářského spolku Podhoran* založen *Spolek divadelních ochotníků*, později vystupující pod názvem *Podhoran*, jehož aktivity uvedu v následující kapitole). Svou samostatnou činnost však *Pěvecko-čtenářský spolek Podhoran* ukončil roku 1906, kdy i se založenou knihovnou přešel pod správu Sokola. Sokol se na dlouhou dobu stal dominantním spolkem zabývajícím se však především tělovýchovou a kulturou fyzickou, nikoliv duševní (Domes, 1974, str. 116–117).

Neméně důležitou byla i hudební činnost velkoújezdského obyvatelstva. Výbornými hudebníky bývali zpravidla školní učitelé, zejména Josef Šich (1852–1874), který komponoval i vlastní skladby, nejčastěji kostelní. Prvním známým hudebníkem a zakladatelem kapely byl Josef Brlík, který sloužil ve vojenské kapele rakouské armády. Hudební nadání po něm zdědil i syn Leopold Brlík a spolu

naučili hudbě další obyvatelé obce a kolem roku 1875 založili početnou újezdskou kapelu, která se těšila oblibě i v okolí. Leopold mistrně ovládal hru na housle, fagot a flétnu. Po Leopoldovi převzal vedení kapely v roce 1897 rovněž vojenský hudebník Augustin Kovařík. Za jeho vedení dosáhla kapela velké slávy, byla zvána na slavnosti po celém okolí. Při národní oslavě pěveckých a hudebních sborů v Lipníku dokonce obsadila první místo.²³ Vedle kapel smyčcových a smíšených vznikla ve Velkém Újezdě i dechová kapela, založená okolo roku 1930 varhaníkem Františkem Bršlicou. Ačkoli válka omezila kulturní život v obci, v poválečném období vznikla celá řada dalších spolků (Domes, 1974, str. 116–123).

I v současné době žije Velký Újezd poměrně pestrým společenským životem. Vedle stále fungujícího ochotnického divadla se zde činí i Tělovýchovná jednota Sokol, skautská základna, sbor dobrovolných hasičů, včelařský svaz nebo zahrádkářský svaz.²⁴ Největší tradicí a každoroční slavností jsou velkoujezdské hody, které se konají vždy nejbližší víkend k 15. srpnu – svátku nanebevzetí Panny Marie.

Pravděpodobně nejmasovější akcí, kterou tato obec zažila, byl jeden ročník Festivalu „*Florenc 10 let*“,²⁵ který se uskutečnil 5. – 6. 7. 2012. Festival se konal

²³ Další specifika o datu a průběhu soutěže nejsou v Domesově knize uvedena a nelze je dohledat.

²⁴ Informační server městyse Velký Újezd, seznam spolků [online] [cit. 28.06.2022], dostupné z: <<https://www.velkyujezd.cz/sdruzeni-a-spolky>>

²⁵ Florenc je název malého bistra s posezením, které se nachází v blízkosti autobusového stanoviště. Jeho provozovatelem je Lubomír Bršlica, tehdejší starosta obce.

na prostorném hřišti Základní školy Velký Újezd a z hudebníků zde vystupovali například Tomáš Klus, Chinaski, Honza a František Nedvědovi a Pavel Bobek.²⁶

3.4. Divadelní činnost ve Velkém Újezdě

Kromě Podhoranu reprezentovala amatérské divadelní instituce také jiná divadelní činnost. K té patřilo zejména divadlo loutkové a dětské.

LOUTKOVÉ DIVADLO²⁷

Loutkové divadlo ve Velkém Újezdě působilo v druhé polovině 20. století, a to ve dvou etapách. Nejvýznamnější činnost probíhala mezi lety 1940–1950 a po několikaleté pauze bylo divadlo oživeno okolo roku 1958, tato fáze však měla jen krátkého trvání.²⁸

Divadelní sál se nacházel v horním patře domu Průmyslové prodejny, kde nechal za války pan Coufal během rekonstrukce vybudovat malý divadelní sál. Mnoho lidí se tohoto projektu nadšeně účastnilo – místní řemeslníci vyrobili divadelní jeviště, portál i samotné loutky. Technicky zdatní studenti potom pomohli zajistit osvětlení a oděv pro loutky. Vedle samotného sálu se zde nacházela i malá technická místnost pro uskladnění nepoužívaných loutek.

Po několika letech, kdy divadlo nebylo v provozu, se několik lidí zasadilo o jeho znovuoživení. Celé divadlo i s loutkami bylo přesunuto do domu TJ Sokol (budova, vedle níž fungovali tou dobou i Podhoranští ochotníci), kde byl pro potřeby loutkářů využíván jeden sál v patře budovy. Tato etapa bohužel však neměla dlouhého trvání – divadelníků postupně ubývalo, až po roce 1960 nezbyl

²⁶ Oficiální stránky události již nejsou v provozu, informace však lze dohledat např. na portálu deník.cz [online] [cit. 28.06.2022], dostupné z <<https://www.denik.cz/olomoucky-kraj/festival-florenc-zve-na-kluse-nedvedy-i-pivo-zdarma-20120703-aiou.html>>

²⁷ Veškeré informace o loutkovém divadle pochází z rozhovorů s Ludmilou Kleinovou ze dne 21. 6. 2022 a s Pavlem Coufalem ze dne 23. 6. 2022.

²⁸ Přesná datace loutkářské činnosti není známa, o této divadelní činnosti nejsou k dohledání žádné tištěné či psané materiály.

nikdo, kdo by divadlo hrál a staral se o krásné vyřezávané loutky. Divadelní vybavení postupem let začalo chátrat a mizet, k velké škodě se tedy do dnešního dne žádná z loutek nedochovala.

DĚTSKÉ DIVADLO

Dětské divadlo vyvíjelo svou činnost minimálně ve třech obdobích. Ze záznamu *Kroniky školní ve Velkém Újezdě* lze vyčíst školní divadelní aktivitu mezi lety 1920 a 1930. V kronice jsou vlepeny pozvánky na tato představení, která se hrála zejména o víkendu (zpravidla sobotní odpolední představení pro děti a nedělní večerní představení pro dospělé) okolo 7. března při oslavách narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Všechny tyto dochované listy zvou na pohádková představení, např. *Zlatá husa* od Vojtěšky Baldessari Plumlovské, *O zakletém srdíčku* od Jana Berana nebo *Děd Vševěd* od Antonie Fischerové.²⁹

Další zprávy o dětském divadle pochází z Kovářikovy kroniky, podle které v poválečném období místní herečky Bohumila Richtrová a Bedřiška Kovářiková sehrály s dětmi v roce 1946 pohádky *Babička* a *O popelce* od Boženy Němcové a *Mramorovou princeznu* od A. Šímy³⁰ a o rok později romantickou hru *Fialový mstitel* od Hynka Stuchlého. Všechny hry byly představeny v hostinci „Na Rychtě“, nikoliv v divadelním sále TJ Sokol.³¹

Z rozhovorů jsem se dozvěděla, že školní divadlo bylo do jisté míry aktivní i mezi 60. a 80. lety 20. století, kdy místní učitelský sbor vedl mládež k divadelní činnosti. Později to byly zejména učitelky Jarmila Wolfová a Ludmila Kleinová, které s dětmi hrály. Nejoblíbenější byly klasické pohádkové náměty, například *Babička* Boženy Němcové nebo *Princezna Pampeliška* Jaroslava Kvapila. Hrály se

²⁹ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Národní škola Velký Újezd, NAD 885, značka O 5-49. Strany nečíslovány.

³⁰ Křestní jméno nedohledáno.

³¹ V kronice je pouze uvedeno „divadlo mladých“, nebylo specifikováno, zda se jedná o mládež školou povinnou či starší. Zdroj: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

však i soudobé inscenace, například *Jolana a 8.B*, hra ze školního prostředí, napsaná Helenou Prokopovou a Alenou Zaoralovou, kterou sehráli žáci sedmé třídy pod vedením Ludmily Kleinové v roce 1975. Z tohoto období však nejsou k dohledání divadelní upoutávky ani další tištěné materiály.³²

³² Rozhovory s Jarmilou Wolfovou z 6. 8.2022, Václavem Solařem z 8. 8.2022 a Janou Černou z 13. 8.2022.

4. Spolek Podhoran

Hlavní část této bakalářské práce představí veškeré relevantní informace o velkoujezdském spolku. V této kapitole představím komplexní vývoj Podhoranu od jeho založení v roce 1876 až po současné dění. Jsou zde uvedeny pouze vybrané divadelní hry. Kompletní seznam všech inscenací s letopočty je součástí přílohy.³³

4.1. Vznik a vývoj na konci 19. století

Prvním místním spolkem, šířícím prostému obyvatelstvu kulturu a vzdělání, byl *Pěvecko-čtenářský spolek Podhoran*, založený nadučitelem Antonínem Barbířem v roce 1874. Aby však mohli být místní vzdělávání nejen pomocí písní a literatury, rozhodl se Barbíř založit i spolek divadelní.

V úvodu kroniky Viktora Kováříka se píše:

„Zakladateli divadelního spolku byli: učitelé, kněží a pokrokoví občané, kteří chtěli vzdělávat lid, aby zachoval český jazyk a odolával tlaku germanizačnímu.“³⁴

Nejvýznamnějším z těchto pokrokových občanů byl nadučitel **Antonín Barbíř**, který se narodil 9. 7. 1836 v Týně nad Bečvou. Jeho starším bratrem byl Josef Barbíř, důvěrný přítel velikána české hudby Bedřicha Smetany při jeho pobytech v Týně nad Bečvou. Ve Velkém Újezdě působil Barbíř jako vedoucí kůru, učitel a od 30. 6. 1874 do roku 1896 psal školní kroniku. Hned v prvním roce svého působení zde založil *Pěvecko-čtenářský spolek Podhoran*, který se těšil velké oblibě mezi místními. V důsledku toho byl o dva roky později, v roce 1876, založen

³³ Pokud nebude uvedeno jinak, všechny informace v této kapitole jsou parafrází z kroniky Viktora Kováříka, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

³⁴ Citace: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

i samostatný divadelní spolek. Prvním představením byla *Fidlovačka*, veselohra Josefa Kajetána Tyla. Bohužel se nedochoval záznam o datu premiéry, je však pravděpodobné, že byla uvedena jako slavnostní představení při oficiálním založení spolku v roce 1876. Předpokládáme, že se toto představení odehrálo v hostinci „Na Rychtě“, kde spolek následující desítky let nacvičoval i hrál.

Vedle Antonína Barbíře stáli u vzniku spolku i Tomáš Kovařík,³⁵ Felix Kovařík,³⁶ učitel Jan Fröhlich, Ignác Bednařík, Jan Sýkora a Mina Fröhlichová. Z tohoto nejranějšího období se bohužel nedochoval žádný původní pramen, jelikož nebylo ve zvyku vést kroniku. Jediným zdrojem informací se zde tedy stává až výše zmiňovaná kronika pana Kovaříka. Díky této kronice známe alespoň názvy představení, která se v 19. století hrála. Po úvodní *Fidlovačce* v roce 1876 to byly až do roku 1880 následující hry (každý rok byla nastudována jedna hra): *Spoutaná duše* od Ferdinanda Olivy, *Kříž u potoka*, dramatisovala Eliška Pešková podle knihy Karoliny Světlé, *Preciosa* a *České amazonky aneb Ženská vojna* od J. K. Tyla. V roce 1882 se odehrála činohra *Bratr Honák* od Friedricha Kaisera (přeložil B. Zbraslavský).³⁷

V prvních desetiletích působení divadelního spolku byli ochotníci nuceni fungovat v prostorách hostince „Na Rychtě“, stojícího v centrální části Velkého Újezdu, kde nebyl dostatek prostoru ani adekvátní zázemí. Umělci hrávali svá představení na provizorním pódiu složeném z desek položených na dřevěných sudech. Nebyla zde žádná opona a veškerý interiér, ve kterém ochotníci působili, byl přímo spojený s prostorem hostince. V těchto provizorních podmínkách byli ochotníci nuceni setrvat až do počátku 20. století (Domes, 1974, str. 116–117).

³⁵ Tomáš Kovařík (1824–1881) byl prvním újezdským starostou, byl velmi činný – zasadil se o zřízení obecní kroniky, založil několik spolků, byl poslancem zemského sněmu, císař František Josef I. mu za jeho zásluhy udělil zlatý kříž. Zdroj: *Žibřid*. 2015, roč. XXV, str. 7–11. Dostupné i v elektronické podobě na: <https://www.velkyujezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid_4-2015.pdf> [13.08.2022]

³⁶ Felix Kovařík (1855–1896) byl synem Tomáše Kovaříka, stal se také starostou Velkého Újezdu, byl radním, členem obecního výboru i součástí školní rady. Zdroj: *Žibřid*. 2016, roč. XXVI, str. 8–12. Dostupné i v elektronické podobě na: <https://www.velkyujezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid_1-2016.pdf> [13.08.2022]

³⁷ Křestní jméno nenalezeno.

Mezi lety 1885–1900 se odehrálo celkem 16 představení. Jsou mezi nimi tituly jako *Jedenácté přikázání* od Františka Ferdinanda Šamberka, *Povedené námluvy* od Bohumila Boušky, *Deskový statek* Václava Štecha či Tylův *Strakonický dudák*. V roce 1896 odešel Antonín Barbíř do důchodu a režijní práci po něm převzali Josef Jasný, Felix Kovářík a Jan Fröhlich. S Velkým Újezdem se Barbíř rozloučil tímto zápisem ve školní kronice ze dne 1. 8. 1896:³⁸

*„Bud' s Bohem školo mi tak milá, v níž po 22. roku zažil jsem mnohé slasti,
ale též mnohé strasti! S Bohem dítky milé! S Bohem navždy!*

Ve Vel. Újezdě 1. srpna 1896.

Antonín Barbíř, nadučitel a správce školy od roku 1874 do 1896“³⁹

Podle následujícího zápisu nového správce školy Josefa Heřmana se Barbíř odebral na důchod do Lipníku nad Bečvou.

Žádné další zmínky o jeho osobě nebo jeho potomcích jsem v dostupných materiálech nenalezla, v Lipníku nad Bečvou byl však objeven hrob pana Barbíře, je nám tedy známo místo posledního odpočinku zakladatele *Spolku divadelních ochotníků Velký Újezd*.⁴⁰

Co se repertoáru týče, hráli v 19. století podhoranští ochotníci téměř bezvýhradně komedie, činohry a vesnická dramata, nejčastěji od českých autorů. Největší zastoupení zde mají inscenace J. K. Tyla. Z více než dvaceti her, které ochotníci nacvičili za toto století, jsou mezi nimi pouze čtyři původní zahraniční inscenace, a to *Jeden z nás se musí oženit* autora Alexandra Wilhelmiho, *Mlynář a jeho dítě* Ernesta Raupacha, *Arturova lest* od Henriho Chivota a *Bratr honák* Friedricha Kaisera.

³⁸ V Kovářikově kronice je zapsáno, že divadlo Barbíř opustil v roce 1894, v 58 letech, ovšem při prohlídce školní kroniky v olomouckém archivu jsem zjistila, že místní školu opustil až o dva roky později. Bud' tedy ukončil ochotnickou činnost a věnoval se pouze škole, anebo je v kronice uveden nesprávný rok.

³⁹ Citace ze školní kroniky, Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, značka O 5-49, č. 885. Strany nečíslovány.

⁴⁰ Rozhovor s Pavlem Coufalem ze dne 23. 6. 2022.

Bohužel nejsme schopni zjistit další informace o divadelním provozu v tomto období, tedy ve které roční době se představení konala, zda se hrálo během pracovních dnů či o víkendu, jak často probíhaly zkoušky, kdo chystal kulisy a kostýmy, jaké bylo vstupné apod. Nejsou dochovány žádné upoutávky či jiné původní materiály, které by tyto informace přinášely. Lze se pouze domnívat, že většina představení byla hrána v zimě nebo brzy na jaře, kdy nebylo takové zemědělské vytížení (až do 20. století byl Velký Újezd převážně zemědělskou usedlostí).⁴¹ Dalším předpokladem je, že se představení odehrávala téměř bezvýhradně o víkendu. V *Kalendáriu dějin divadla v Olomouci* lze dohledat ochotnickou činnost na konci 18. století – v neděli 23. 6. 1872 uspořádala *Jednota divadelních ochotníků* představení her *Veselohra* od Františka Věnceslava Jeřábka a *Politika v lese* Gustava zu Putlitze. Opět v neděli 27. 10. 1872 uvedla stejná společnost hry *Pst!* Eugena Scriba a *Hrajete v šachy?* Josefa Jiřího Stankovského. Dalším nedělním představením bylo ochotnické představení jednoaktovek v městském divadle 18. 9. 1881 (Štefanides, 2008, str. 61–62, 66).

O divadle z Velkého Újezdu se v 19. století několikrát psalo v místních novinách. Jednalo se zejména o připomínky i chválu divadelních návštěvníků, otištěné v dopisní sekci v periodiku *Našinec*. Tou zcela první dohledanou zmínkou je následující odstavec z května roku 1879:

„Minul rok, co jsem četl dopis z Vel. Újezda, že tam „Thalie“, chrám svůj rozbila. Jako děcko jsem nedočkavě spěchal, na každé představení tamějších ochotníků, mezi nimiž někteří zvláštní chvály zasluhují. Avšak, jak se dozvídám, nečiní se více žádné přípravy k novému představení a zdá se, jak by s posledním představením „Precioso“, konec vzítí mělo to co medle jest toho příčinou? Neshoda v příčině úloh? Není to však vinou p. ředitele? Pouze radil bych jemu, aby při

⁴¹ Pěstovalo se zde obilí, chmel i vinná réva a choval zejména hovězí a vepřový dobytek. V roce 1899 bylo založeno *Družstvo pro chov hovězího dobytka*, kde pracovalo mnoho místních. Zdroj: DOMES, Karel. *Velký Újezd a okolí v minulosti a přítomnosti*. Ostrava: Profil, 1974, str. 31–32.

rozdávání úloh nedal na radu lidí, jichž často zášť osobní vede. Doufám, že nemilé různice ty zaniknou a že co nejdříve ochotníci opět na veřejnost vystoupí.“⁴²

Není jisté, na jaké neshody pisatel poukazuje, zdá se však, že mezi režiséry Barbířem, Jasným, Kovářikem a Fröhlichem došlo k nějaké rozeprě. Je však jisté, že k výrazné změně ve vedení spolku nedošlo a další inscenace *České amazonky aneb Ženská vojna* navázala na divadelní tradici hned následujícího roku.

Představení Kaiserovy činohry *Bratr honák* v roce 1882 podnítilo neznámého pisatele k napsání tohoto dopisu do *Našince*:

„Opět nás potěšil spolek divadelních ochotníků představením „Bratr honák“. Necht’ se nebojí páni ochotníci, že bychom jim všelicos vytýkati chtěli. My za jedno dobře víme, že při divadle ochotnickém rozhoduje hlavně dobrá vůle a příčinnivost ochotníků, nikoliv vlastní provedení a za druhé budiž jim k pochvale řečeno, že nadevše očekávání představení zdařile provedeno. Jinak to ovšem nemůže ani býti, kde tolik chuti a lásky ze strany ochotníků k divadle jeví. Tam nemohou vzniknout všelike pletichy mezi sebou. Nelze nám, leč pánům ochotníkům poděkovati za milé pobavení a těšiti se, že nás brzy zase podobnou zábavou oblažíte.“⁴³

Nejen podle tohoto dopisu lze předpokládat, že obliba spolku stále stoupala, víme také, že od počátku 20. století stoupal počet představení a potažmo i členů – od počátku nového století hráli ochotníci i tři představení ročně, což je velká změna oproti předchozí průměrně jedné inscenaci ročně. Z tohoto raného období sice nemáme záznamy o celkovém počtu divadelníků, z šesti dochovaných upoutávek

⁴² Našinec byl olomouckým regionálním periodikem, vycházejícím mezi lety 1869 a 1941. Citace pochází z 11. ročníku, čísla 60, vydaného 25. 5. 1879, str. 2. Digitální knihovna Moravské zemské knihovny [online] [cit. 13.08.2022] dostupné na: <<https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:00221370-b9cf-11e5-8577-90b11c419e63?page=uuid:002b3b32-b9cf-11e5-8577-90b11c419e63>>

⁴³ Přepis pochází z kroniky V. Kovářika, originální dopis z Našince se mi dohledat nezdařilo.

na představení (obsahujících seznam rolí i obsazení) lze napočítat v rozpětí let 1904–1910 více než 40 různých jmen v hereckých rolích.⁴⁴

4.2. Vývoj v 1. polovině 20. století

V minulém století zažíval spolek největšího rozkvětu i přesto, že obě války výrazně zasáhly do veškerého světového dění 20. století. První desetiletí nového století lze zmapovat s lehkostí, jelikož kromě zápisu v kronice se dochovaly i upoutávky na představení, a to s konkrétní datací, obsazením i s cenou za jednotlivá místa.

Tato epocha přinesla pro újezdské ochotníky velkou změnu k lepšímu – nově zvolený starosta, velkostatkář Karel Richter,⁴⁵ velký mecenáš umění a majitel hostince „U Jelena“, se rozhodl na začátku 20. století⁴⁶ vybudovat prostor dedikovaný obecní kultuře a nechal pro příslušníky uměleckého spolku vlastním nákladem vystavět na parcele přímo sousedící s jeho hostincem velký sál s pevným pódiem a prostorem vyhovujícím všem požadavkům moderního divadla. Starosta dokonce vyčlenil jednu z místností pro spolkovou knihovnu a divadelní pomůcky. Sál byl vystavěn v moderním stylu s karbidovým osvětlením. Sál měl kapacitu 150 míst.⁴⁷

⁴⁴ Upoutávky na inscenace *Zlato, Cop, Vodní družstvo, Mořská panna, Palackého třída 27 a Zuzančin „pan kaprál“*, originální výtisky v soukromém vlastnictví divadelního spolku Podhoran, Velký Újezd.

⁴⁵ Karel Richter (1862–1942) byl poslední velkoujezdský starosta rakousko-uherské éry, který se zasadil o velké změny v obci – kromě vybudování kulturního domu nechal vystavět i novou budovu radnice se secesním průčelím. Byl zakladatelem a prezidentem Spolku dobrovolných hasičů. Jako starosta byl velmi pokrokový a příčinnivý. O jeho oblíbenosti značí i fakt, že byl starostou zvolen více jak osmkrát. Zdroj: *Žibřid*. 2016, roč. XXVI, str. 5–10. Dostupné i na:

<https://www.velkyuezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid_4-2016.pdf>

⁴⁶ Zajímavostí je, že ochotnická kronika uvádí rok výstavby nového sálu 1906, avšak upoutávka na *Jedenácté přikázání* Ferdinanda Františka Šamberka, které se konalo 14. srpna roku 1904, uvádí jako místo konání „sál pana Karla Richtra“. Nedošlo tedy o novou budovu, nýbrž o stávající divadelní prostor, kterému by se takto říkalo, je tedy pravděpodobné, že budova byla postavena a funkční již o dva roky dříve.

⁴⁷ Dle zápisů z kroniky bylo všech původních 150 míst k sezení téměř vždy vyprodáno, později se tedy často přidávaly židle pro další návštěvníky, v ojedinělých případech byly prodávány i vstupenky na stání; není tedy zřejmé, jaká mohla být maximální kapacita sálu.

Během počátku 20. století byla do tohoto nově vystavěného divadelního sálu pořízena ručně malovaná opona zobrazující výjev z pověsti *Oldřich a Božena*, kterou vytvořil pro místní ochotníky jistý J. Kubáč z Daskabátu.⁴⁸ Žádné další informace ani opona samotná se však do současnosti nedochovaly.

Od počátku nového století bylo divadlo velice činné, v roce 1901 byla uvedena inscenace *Jak našel Jakub metlu na zlou Teklu* od Jana Fröhliche, o rok později to byla *Přítěž* od Boženy Vikové-Kunětické a mezi lety 1903 a 1909 sehráli ochotníci dalších 14 představení. Mezi nimi byly inscenace *Václav Hrobčický z Hrobčic* Ladislava Stroupežnického, *Tažní ptáci* Karla Želenského, Tylova činohra *Paní Marjánka, matka pluku* a také *Slepý mládenec*, od Františka Šamberka *Palackého třída 27* a *Zlato* od Josefa Šmahy. Na režii se v těchto letech podíleli Alois Svoboda, JUDr. Roman Calábek, Muc. Jaroslav Fröhlich a Ludvík Dobisík. Z dochovaných upoutávek lze vyčíst, že ochotníci v tuto dobu nejčastěji hráli během zimy a jara – od prosince do května. Představení bývala bezvýhradně víkendovou záležitostí, hrálo se nejčastěji v sobotu večer, pokud bylo divadlo pro velký zájem opakováno, druhé představení se konalo v neděli odpoledne.

V neděli 1. srpna 1909 se konala slavnost k uctění památky hudebního velikána Bedřicha Smetany, při kterém měl projev jistý „p. Kubis, nositel národní kultury z Olomouce.“⁴⁹ Hudební režii zde měl na starost Svatopluk Libosvár.⁵⁰ Z dochované pozvánky víme, že zde zazněly Smetanovy árie z *Prodané nevěsty* i *Hubičky*. Kromě Smetanovy tvorby zde zazněl i Dvořákův *Slovanský tanec č. 1* či *Smrt Asy* z cyklu Edvarda Griega *Peer Gynt*. Bohužel se nedochovaly záznamy o interpretech. Lze předpokládat, že přijeli představitelé olomoucké hudební kultury, patrně členové Pěvecko-hudebního spolku Žerotín.

⁴⁸ Křestní jméno nelze dohledat.

⁴⁹ Citace: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

⁵⁰ Svatopluk Libosvár byl významným újezdským hudebníkem, skladatelem a dirigentem. Jako člen Podhoranu se podílel na hudební stránce divadelních představení, byl však i hercem. Z pramenů je nezpochybnitelná jeho činnost po roce 1906 (role ve Šmahově „Zlatu“).

O rok později byly vypracovány stanovy spolku a spolek samotný se stal členem *Ústřední matice divadelního ochotnictva Československého*.⁵¹ Mezi lety 1910 a 1914 se hrály průměrně 3–4 inscenace ročně. Výběrem: *Zuzančin „pan kaprál“* Carla Costy, *Pan Měsíček obchodníkem* Ladislava Stroupežnického, *Revizor* Nikolaje Vasiljeviče Gogola a tři Jiráskovy hry – *Vojnarka*, *Otec* a *Lucerna*. Čistý zisk z těchto představení byl vždy věnován českým vzdělávacím spolkům, které si daly za úkol budování českojazyčných škol (jedním z takových spolků byla *Ústřední matice školská*), anebo byl odevzdán jako příspěvek na vybudování českých škol v okolních městech a vesnicích.⁵² V kronice se k dobročinné činnosti váže tento odstavec:

*“Ochotnický spolek divadelní byl vždy nositelem kultury na venkově. Vypomáhal i jiným spolkům při jejich slavnostech. Spolek dobrovolných hasičů, Těl. jed. Sokol, a jiným. Vždy pracovali čestně a nezištně. Vždyť nás pojila národní pospolitost a bratrství. Naši buditelé nám vštěpovali ideál české kultury, který je vytesán v žule mučedníka pravdy: “Milujte se, pravdy každému přejte.” Tento ideál ještě žije i na venkově v selském lidu. Cizí národové hledí na nás, jako na světlé místo ve střední Evropě.”*⁵³

Během první světové války byla veškerá divadelní činnost ve Velkém Újezdě pozastavena. Na podzim 1918 se první oslavnou inscenací staly *Směry života* Františka Xavera Svobody. Divadlo mělo velký úspěch a představení se hrálo i podruhé. Čistý zisk této hry putoval na pomoc vdovám a sirotkům po padlých ve světové válce. V tomto roce se hrály další čtyři inscenace, například *Václav*

⁵¹ ÚMDOČ byla založena v roce 1885 a je nástupcem spolků Divadelní jednota (jehož předsedou byl V. Hálek) a Matice divadelních ochotníků. Svou činnost organizace ukončila 1951.

Zdroj: Databáze českého amatérského divadla [cit. 26.07.2022], dostupné na: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=organizace&id=1>>

⁵² Za tyto peníze byly vybudovány školy v Olomouci-Nových Sadech, Hněvotíně, Brně a ve Vídni, kde dodnes stojí Schulverein Komenský – školský spolek vyučující žáky nejen německy, ale i česky a slovensky.

⁵³ Citace: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

Hrobčický z Hrobčic Ladislava Stroupežnického anebo *Vítězství lásky* Karoliny Světlé. I následující roky se dodržoval trend čtyř až pěti inscenací ročně. Byly mezi nimi i hry *Maryša* bratří Mrštíků či *Psohlavci* od Aloise Jiráska.

K poslední zmiňované inscenaci se váže velice zajímavá událost, a to dopis pana Jiráska velkoujezdským ochotníkům z roku 1921. Tou dobou bylo dobrým zvykem, či spíše slušností, uvědomit autora o tom, že se ochotníci chystají zinscenovat jejich hru. A tak místní ochotníci, kteří měli nastudované Jiráskovy *Psohlavce*, mu podle tohoto dobrého zvyku napsali dopis. Co v něm stálo, nevíme, je nám však známa odpověď pana Jiráska v následujícím znění:

“Spolku divadelních ochotníků (p. dr. R. Calábkovi) ve Velkém Újezdě u Olomouce.

Zesnulý J. Kühnel napsal podle mého románu “Psohlavci” divadelní hru bez mého svolení. Když jsem soudně zakročil, zavázal se, že ji nedá do tisku a nebude ji rozšiřovat. Tenkrát, je to několik let, jsem v novinách prohlásil, že zakazuji veškeré provozování této hry a každé, jím podle “Psohlavců” napsané. Později vydala tiskem vdova po J. Kühnelovi mužovo “zpracování” bez mého vědomí a povolení. Prodávala ji a vymáhala provozní poplatek. Dlouho jsem to nevěděl. Když jsem zvěděl, jak paní Kühnelová jedná bez práva, musela zaplatit pokutu, musela odevzdati výtisky (nevydala asi vše) a dát o tom prohlášení do novin
Národní politika.

Po tomto výkladu uznáte, že nemohu povolovat to, proti čemu jsem soudně zakročil. Ale vy jste již, nežli tato odpověď dojde, jistě ten kus hráli. Nechci o tom vědět, ale rozhodně žádám, abyste hru neopakovali. Divím se, že jste si takovou slátaninu, tak chatrné zpracování, vybrali. Nakonec prosím, abyste mně laskavě oznámili, kde jste knihu od pí. Kühnelové koupili, kdy jste zaplatili poplatek za provozování.

Poručím se vám s veškerou úctou oddaný Alois Jirásek, Praha II, Resslova ul.”

Žádné další zmínky o této události v kronikách nejsou a nic o kauze Jirásek vs. Kühnel se mi najít nepodařilo, nezbývá tedy nic jiného než předpokládat, že

představení opakováno opravdu nebylo a všechny zbylé důkazy Kühnelova nezákonného počínu byly ochotníky odeslány panu Jiráskovi. Nicméně tento dopis je zajímavým dobovým svědectvím i sondou do českého divadelního života a dokládá, s jakými záležitostmi a kauzami se muselo české divadlo vyrovnávat a Jiráskův dopis sám o sobě má pro místní kulturu velkou historickou cenu. Co se dopisu samotného týče, byl vlepen do školní kroniky psané od roku 1876, která je nyní uschovaná v Okresním archivu v Olomouci.⁵⁴

V roce 1922 přijeli do Olomouckého činoherního divadla herci z Prahy, aby zde uspořádali vystoupení. Jednalo se o herečku Liběnu Odstrčilovou,⁵⁵ Eugena Wiesnera⁵⁶ a Rudolfa Deyla.⁵⁷ Bedřich Héger, tehdejší podhoranský režisér, jejich vystoupení zhlédl a poté se se zmíněnými osobnostmi setkal v Národním domě. Následně je pozval na „odpolední debatu“ do Velkého Újezdu. I následující rok měla velkoújezdská kulturní scéna uměleckou návštěvu, tentokrát až z Ruska – přijel „Ruský kroužek“, který zde předvedl své národní lidové písně a tance. Sál jim byl propůjčen zdarma, „jako bratrskému slovanskému národu“.⁵⁸

Rok 1924 přinesl další čtyři inscenace, tentokrát to byly tituly *Gorali* Františka Sokola-Tůmy, *Vdavky Nanynky Kulichové* Růženy Pohorské, *Drama jedné noci* Josefa Jaroslava Křičenského a *Velbloud uchem jehly* Františka Langra.

⁵⁴ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Národní škola Velký Újezd, NAD 885, značka O 5-49, stránky nečíslovány.

⁵⁵ Liběna Odstrčilová (1890–1962) byla herečka ND, která začínala jako olomoucká ochotnice. Mimo jiné byla také velice přínosnou osobností pro české loutkové divadlo, v roce 1918 založila spolek Umělecká loutková scéna. Zdroj: Databáze českého amatérského divadla [cit. 27.07.2022] dostupné na: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=3724>>

⁵⁶ Eugen (Evžen) Wiesner (1876–1931) byl dlouholetým hercem činohry pražského Národního divadla. Kromě divadelního a kočovného herectví se objevil i ve dvou filmech po boku Karla Hašlera – *Ahasver* (1915) a *Batalion* (1927). Zdroj: Česko-slovenská filmová databáze [cit. 27.07.2022] dostupné na: <<https://www.csfd.cz/tvurce/27192-eugen-wiesner/biografie/>>

⁵⁷ Rudolf Deyl starší (1876–1972) byl stejně jako jeho společníci součástí pražské činoherní scény, později se stal profesorem dramatického oddělení pražské konzervatoře. V letech 1922 až 1934 byl předsedou Ústřední jednoty českého herectva. Zdroj: Česko-slovenská filmová databáze [online] [cit. 27.07.2022] dostupné na: <<https://www.csfd.cz/tvurce/23244-rudolf-deyl-st/prehled/>>

⁵⁸ Citace: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

Zároveň se tento rok odehrála další slavnost k uctění památky Bedřicha Smetany, hudební večer zde opět připravil Svatopluk Libosvár.

V poválečné době působili v Podhoranu jako režiséři Bedřich Héger a František Příkryl. První z nich se zasloužil o renovaci již pomalu chátrajícího jeviště a z jeho popudu byla také v roce 1925 pořízena nová ručně malovaná opona s motivem *Jan Ámos Komenský se loučí s vlastí*. Tento výjev se stal symbolem nuceného odchodu z vlasti a putování zakončeném v cizí krajině, populárním se stal zejména za dob českého osvícenství, které drželo Komenského, učitele národů, ve velké úctě. Na velkoujezdské oponě je vprostřed zobrazen Komenský, kynoucí rukou do dále. Vedle něj stojí či klečí čtyři muži, žena a dítě. Za Komenským můžeme spatřit stojící vůz s koňmi, vozkou a další stojící postavou. Zimní krajina se zapadajícím sluncem zahaleným mraky dodává scéně melancholickou náladu. Opona s rozměry 350 x 300 cm a se signaturou v levém dolním rohu – „Ateliér Bořa Bárta“, byla vytvořena tímto přerovským ateliérem za částku 14 200 korun. Tento obnos byl zaplacen z výnosu divadla a z darů příznivců spolku. Opona bývala navinuta na dřevěném válci a její pohyb byl ovládán pomocí kliky a soustavy kladek. Při další rekonstrukci divadelního sálu v roce 1965 byla nahrazena sametovou roztahovací oponou a po další roky byla uskladněná a nepoužívaná. Nyní je uchována v adekvátních podmínkách archivu, nacházejícím se v budově radnice Velkého Újezdu.⁵⁹

Rok 1926 značil pro Podhoran významný milník – uplynulo přesně padesát let od z vzniku tohoto ochotnického spolku. Zhodnocení jejich neúnavné práce zapsal do obecní kroniky Jan Řoutil, tehdejší majitel hostince *Na Rychtě* a zároveň první mecenáš spolku. V kronice je uvedeno:

“V běhu času jest doba padesáti let dechnutím narozeného nemluvněte, jinak v počtu lidského věku zabírá doba ta lidský život celý. Kdo byl současníkem doby

⁵⁹ BLÁHA, Jiří, Jaroslav BLECHA, Alice DUBSKÁ, et al., VALENTA, Jiří, ed. *Malované opony divadel českých zemí*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu v Praze – NIPOS, 2017, str. 124.

před padesáti lety, byl svědkem začátku národního vývoje a obrody. Tehdy vznikaly a zakládaly se spolky čtenářské, a hlavně divadelní v dědinách a obcích, v nichž národní uvědomění našlo své nositele a apoštoly. Dnes zvedá se v duši na výsost představa plná obdivu nad vlasteneckými a národními city velkoujezdské mládeže i občanů té doby, kteří se snažili rozsvěcovati a odhalovati sluníčko pokroku a osvěty v rodné vsi založením spolku “Čtenářského a pěveckého “Podhoran”, a spolku divadelních ochotníků.”⁶⁰

Na tento jubilejní rok se ochotníci připravovali již dlouho dopředu, jak lze vyčíst z letáku z roku 1925, ve kterém autor hlásal slávu a důležitost tohoto kulturního uskupení. Zároveň zde vyzývá občany ke sbírce na vybudování nového jeviště o nákladu 15 000 korun.

I přelom třicátých let byl velmi hojný, co se divadla týče. V roce 1930 navštívilo Velký Újezd Jihomoravské divadlo z Brna a Slezské divadlo Opava. Tito hosté zde sehráli několik operet: *Polskou krev* Oskara Nedbala, *Cirkusovou princeznu* Emmericha Kálmána, *Orlov* autora Bruna Granichstaedtena a další. Tato návštěva byla velmi vítána, jelikož klasické hry s hudbou a zpěvy nebyly na této scéně obvyklé.

O rok později Velký Újezd poctil svou návštěvou herec Moravského divadla v Olomouci Karel Šott.⁶¹ Svou návštěvou odpověděl na pozvání principála Bedřicha Hégera, aby viděl, jak pracuje vesnické divadlo. Spolek se mu zalíbil, a tak se rozhodl s místními umělci nacvičit realistické drama Ladislava Stroupežnického *Naši Furianti*, ve kterém si sám zahrál stěžejní roli.

Až do roku 1938 fungovalo divadlo bez jakýchkoli obtíží – hrálo se pravidelně a představení byla velmi oblíbená. Ochotníci hráli například *Maryšuu*

⁶⁰ Citace: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

⁶¹ Karel Šott (1881–1950) byl divadelní i filmový herec a režisér. Působil v divadlech v Praze i v Olomouci. Vedl vlastní kočovnou divadelní společnost. Později hrál v řadě filmových snímků, např. *Kříž u potoka*, *Klapzubova XI.* či *Její hřích*. Zdroj: Česko-slovenská filmová databáze [cit. 27.07.2022] Dostupné na: <https://www.csfd.cz/tvurce/29421-karel-sott-st/biografie/>

bratří Mrštíků, *Noc na Karlštejně* Jaroslava Vrchlického anebo *Paličovu dceru* Josefa Kajetána Tyla. Velmi oblíbená byla i *Její pastorkyňa* Gabriely Preissové, která se hrála poprvé v roce 1933 a následně v roce 1937. Ochotníci hostovali také v okolních vesnicích, jejich představení zde byla, dle autora kroniky, bez výjimky vyprodána.

Také v meziválečném období se nejhranějším umělcem zdá být Josef Kajetán Tyl. Zdá se, že na tomto vynikajícím dramatikovi stavěly i další ochotnické spolky v českých zemích. Byly to jistě náměty jeho her, ale i způsob zpracování, co oslovovalo české publikum jak profesionálních, tak amatérských scén. Ochotnické spolky, nejen ve Velkém Újezdě, se v těchto dobách (více než 50 let od Tylovy smrti) stále obracely k tomuto vynikajícímu dramatikovi. Namátkou lze vybrat Šumavský ochotnický spolek Prachatice, který v roce 1930 uvedl Tylovu *Paličovu dceru*, v roce 1934 *Fidlovačku*.⁶² Dalšími oblíbenými autory byli František Ferdinand Šamberk (zejména jeho *Palackého třída 27*, uvedená ve Velkém Újezdě v roce 1909 a v Prachaticích v roce 1930) a Ladislav Stroupežnický (*Václav Hrobčický z Hrobčic* byl uveden v roce 1933 v Prachaticích a ve Velkém Újezdě v letech 1903 a 1918).⁶³

Rok 1938 však přinesl další neblahé politické události, kvůli kterým byla činnost divadla na dva roky pozastavena. Vedení spolku se sešlo v roce 1940, aby diskutovalo o budoucnosti divadla. K oficiálnímu provozu bylo potřeba povolení, které ochotníci získali až následujícího roku. Tak byla po tříleté přestávce uvedena hra *Mrtvé moře* Jiřího Mahena, alegorická hra z prostředí českého venkova. Nejvýznamnějšími ochotnickými režiséři tohoto období byli Emil Příkryl a Vladislav Pazdera.

⁶² ŠVÁBKOVÁ, Jarmila. *Amatérský divadelní spolek v Prachaticích – Šumavský ochotnický spolek Prachatice*. Plzeň, 2012. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická, str. 61, 63.

⁶³ ŠVÁBKOVÁ, Jarmila. *Amatérský divadelní spolek v Prachaticích – Šumavský ochotnický spolek Prachatice*. Plzeň, 2012. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická, str. 13, 17.

Zvláštního hosta přivítala místní umělecká scéna roku 1943, kdy do Velkého Újezdu zavítala paní Zdena Valentová, autorka divadelní hry *Lidičky*. Následující léto byly nacvičeny pouze dvě divadelní inscenace, avšak známý místní hudebník Svatopluk Libosvár přichystal *Večer hudby a zpěvu*, na kterém mimo jiné zazněla árie z *Prodané nevěsty* místními občany tak oblíbeného Bedřicha Smetany, kterou zazpíval operní tenorista olomouckého divadla Jaroslav Jaroš.⁶⁴ Od roku 1946 se věci pomalu začaly vracet do vyjetých kolejí. Velký Újezd navštívilo Beskydské divadlo z Nového Jičína a sehrálo zde dvě činohry: „*Dr.*“ srbského spisovatele Branislava Nušiče a *Svatbu Krečinského* Alexandra Vasilijeviče Suchovo-Kobylina. Újezdští ochotníci hráli *Okénko* Olgy Scheinpflugové a místní školní mládež nacvičila pohádku *Mramorová princezna* pod vedením místní herečky Bohunky Richtrové. Ta pokračovala s divadelní výchovou dětí i příští rok, k velké radosti všech členů divadla, které těšil zájem mladší generace.

Spíše než divadelní dění je v roce 1948 v kronice komentováno dění politické. Autor se pouští do rozborů vysoké hodnoty české kultury, jazyka a celého národa a zamýšlí se nad tím, jak nové politické a společenské okolnosti ovlivní chod společnosti, ale poukazuje i na to, že ve spolku samotném bylo potřeba nastolit nový řád.

A tak se, počínaje rokem 1950, odehrály velké změny.

4.3. Vývoj v 2. polovině 20. století

Hned na počátku 50. let byla upravena divadelní scéna. Namísto nevyhovujících jevištních kulis byla zakoupena jevištní juta na úpravu scén. Skoro celé desetiletí se nehrálo žádné představení, jen se prováděly změny nejen v divadelním prostoru, ale i v sociální struktuře. Roku 1956 došlo ke sloučení

⁶⁴ Jaroslav Jaroš (1902–1968) byl moravskobudějovický rodák, který působil v několika českých i německých divadlech jako tenorista. Jen v Olomouci sehrál mezi lety 1931 až 1935 celkem 72 rolí. Účinkoval v operách, operetách a nazpíval též 80 gramofonových desek. Zdroj: Archiv národního divadla [online] [cit 27.07.2022] Dostupné na: <<http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/7074>>

*Spolku divadelních ochotníků a Tělovýchovné jednoty Sokol.*⁶⁵ Název ochotnického spolku byl dále obohacen o jméno *Podhoran*, jenž nesl původní čtenářský a pěvecký spolek, založený v roce 1874 nadučitelem Antonínem Barbířem. Samotný čtenářský spolek zanikl již v roce 1906, avšak jeho odkazem je toto jméno, které velkoujezdští ochotníci nesou až dodnes.

Na rozdíl od předválečných a meziválečných let, kdy se hrálo tři až pět představení ročně, se ve druhé polovině 20. století průměrně nacvičila pouze jedna divadelní produkce ročně; mělo to více důvodů – ochotníci byli zaměstnáni v zemědělství i v podnicích a jednoduše neměli tolik volného času na divadlo. Zároveň stále stoupala obliba televize i náročnost diváka, nejen na herecké výkony ale i na divadelní kulisy, které bylo třeba měnit s každou inscenací.⁶⁶

V této době se divadlu začala věnovat jedna z nejvýznamnějších osobností Podhoranu – bývalý starosta Velkého Újezdu Viktor Kovářík, ze kterého se stal na dlouhá desetiletí spolkový režisér a hlavně kronikář. Věnujme proto několik dalších řádek jeho biografickému profilu.

Viktor Kovářík se narodil 3. 9. 1905, byl prostředním ze tří bratrů. Studoval na Státní průmyslové škole v Přerově, studium však nedokončil. Pomáhal svému otci na pile, v 35 letech se oženil s Annou Komárkovou z Bludovic, se kterou měl čtyři děti. Mezi válkami se politicky angažoval v Republikánské straně zemědělského a malorolnického lidu a 14. 6. 1938 byl navržen na starostu. Zasadil se o postavení obecní školy a měl v plánu vybudovat i obecní vodovod, jeho snažení však bylo zmařeno zabráním Sudet i s prameny v okolí Velkého Újezdu. Tím však jeho činnost zdaleka nekončila. Zaměstnal např. místního sochaře

⁶⁵ O sloučení těchto dvou hlavních spolků Velkého Újezdu se debatovalo již v minulosti, konkrétně v roce 1921. Návrh však byl nakonec zamítnut – ačkoli byla velká část členů divadla i členy Sokola a naopak, někteří ze starších a vážených členů Podhoranu se tohoto spojení obávali. Dalším faktem je, že ochotníci mají velkou historickou tradici, sahající až do roku 1976, zatímco sokolové jsou spolkem mladším, založeným až v roce 1906.

⁶⁶ KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

Vladimíra Navrátila,⁶⁷ kterému obec zadala výrobu reliéfní výzdoby nové hřbitovní brány. Po válce byla Kovářikova pila znárodněna, on sám dostal povolávací rozkaz na vojenské cvičení, strávil dva roky v pracovních táborech Pomocných technických praporů v Košicích a Komárně.⁶⁸ Po návratu domů mu nezůstal téměř žádný majetek ani naděje na návrat do politiky. Veškerý svůj zbylý čas tak začal věnovat znovuvzkříšení ochotnického spolku Podhoran, který byl díky jeho snaze obnoven v roce 1955. Od tohoto roku se intenzivně věnoval režijní činnosti, shromažďování historických materiálů i psaní spolkové kroniky. Ochotníci na něj vzpomínají jako na sympatického a přátelského vedoucího, který si však zasloužil respekt všech herců. Divadlu se věnoval až do své smrti 7. prosince 1989.⁶⁹

Vraťme se opět k líčení dějin spolku. Po téměř desetileté pauze bylo v roce 1959 sehráno protiválečné antifašistické drama *Matka*, vzniknuvší z pera Karla Čapka v roce 1938. Divadlo mělo velký úspěch. Premiéra byla zcela vyprodána a ohlas byl tak silný, že se hra ještě dvakrát reprízovala. Posílení úspěchem, nacvičili ochotníci následující rok *Lucernu* Aloise Jiráska, opět v Kovářikově režii. I toto představení bylo uvedeno hned třikrát pro velký zájem obecnstva. Téhož roku připravili ochotníci výpravou pohádkovou hru Josefa Kajetána Tyla *Strakonický dudák*, která zaznamenala podobný úspěch.

Na počátku 60. let se ochotnické činnosti začaly věnovat další významné osobnosti, mezi nimi i Jarmila Wolfová a Pavel Coufal, kteří se stali zcela nepostradatelnými pro budoucí chod spolku. Představme si je proto blíže, bude na ně v budoucím textu často odkazováno:

⁶⁷ Sochař a profesor pedagogické fakulty Univerzity Palackého Vladimír Navrátil (1907–1975) byl olomoucký rodák, žijící ve Velkém Újezdě. Vystudoval kamenosochařskou školu v Hořicích, později působil na pražské Akademii výtvarných umění. Za svůj život vytvořil celou řadu významných děl, mezi nimiž je i socha Boženy Němcové v Olomouci nebo válečný pomník Zákřovský žalov.

Zdroj: Žibřid 2007, roč. XXVII, str. 10. Dostupné i

na : <https://www.velkyujezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid_1-2007.pdf>

Informační systém abART [online] [cit. 08.08.2022] dostupné na: <<https://cs.isabart.org/person/3053>>

⁶⁸ Pomocné technické prapory či Vojenské tábory nucených prací fungovaly pro internaci a převýchovu tzv. politicky nespolehlivých osob. Zdroj: Web Politický vězni.cz [online] [cit. 15.08.2022] dostupné na: <<http://www.politictivezni.cz/pomocne-technicke-prapory.html>>

⁶⁹ Žibřid, 2016, roč. XXVI, str. 6–10. Dostupné i

na: <https://www.velkyujezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid_2-2016.pdf>

Pavel Coufal se narodil v roce 1941 do rodiny hudebníků, není tedy divu, že zdědil velký talent a lásku k umění. Spíše k hudbě ho to však vždy táhlo k divadlu. I přesto však hrál již v raném věku na housle a později na bicí. Jeho otec nechal za války při rekonstrukci jejich domu vybudovat sál pro loutkové divadlo, mladý Pavel tedy opravdu neměl k jevištnímu umění daleko. Po vystudování Odborné školy spotřebních družstev v Hradci Králové a Obchodní školy v Ostravě v oboru aranžér se přidal k ochotnickému spolku Podhoran, kde mezi lety 1958 a 1959 hrál v představení *Lucerna*. Roky 1960 až 1962 strávil Pavel Coufal na vojně, ani tam však s uměním nezhálel. S přáteli provozoval desetičlennou skupinu *Dixieland 60*, kde zpíval a hrál na bicí, a také kabaret *Neony*. Vedoucím skupiny byl útvárový lékař Jiří Martínek, který psal texty a později stál s Jiřím Suchým u zrodu Divadla malých forem – Reduty. Jejich kapela se zúčastnila i několika vojenských přehlídek. Na celostátní přehlídce vojenské tvořivosti v Přerově v roce 1962 však byla jejich činnost ukončena nejasným a nekonkrétním verdiktem – patrně kvůli intelektuálně náročným textům a narážkám na tehdejší režim.⁷⁰ Po návratu z vojny se Martínek začal angažovat v libereckém divadle F. X. Šaldy, kam zval i ostatní členy skupiny, tedy i Pavla Coufala. Pavel Coufal se však kromě divadla zhlédl také v natáčení 8mm filmů. Společně s dalšími přáteli tak vytvořil řadu amatérských krátkometrážních groteskních filmů s názvy *Film pro kočku*, *Kolo*, *S kufrem zimní krajinou* či *Samo se nic neudělá*. Některé z filmů byly také ozvučené.⁷¹

Jarmila Wolfová se narodila v roce 1942 jako druhá dcera do úřednické rodiny. Vystudovala pedagogickou školu v Olomouci, kde navštěvovala místní pěvecký sbor pod vedením sbormistra Josefa Vacy.⁷² Školní sbor, který byl ve své

⁷⁰ V jedné skladbě se například objevuje text: „Neony modré, červené, bílé, žluté a zelené, červený neon právě zhas, modrý, ten bliká zas...“, kde byl autorům vytknut nefunkční červený neon jakožto narážka na bolševiky.

⁷¹ Filmy nejsou bohužel dohledatelné.

⁷² Josef Vaca (1904–1966) byl učitelem Pedagogické školy v Olomouci, folkloristou i přispěvatelem do regionálních periodik. Zdroj: Český hudební slovník osob a institucí [online] [cit. 11.08.2022]. Dostupné na: <https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_print&tmpl=component&id=7119>

době nejúspěšnějším sborem olomouckého kraje,⁷³ měl okolo 200 členů. Toto hudební těleso se účastnilo mnoha přehlídek a soutěží, někdy i ve spolupráci se sborem ZUŠ Žerotín Olomouc. Ve svém profesionálním pěveckém vzdělávání Jarmila pokračovala i po zakončení studia na pedagogické škole, kdy se stala členkou sboru olomouckých učitelek. K velkoujezdskému ochotnickému divadlu se dostala v roce 1961, kdy ji její starší sestra Drahomíra Soldánová doporučila do role mladé „naivky“ v romantickém dramatu Karla Čapka *Loupežník*. S touto inscenací ochotníci hostovali také ve Skokách a v Potštátě.

Navažme zpět na dějiny spolku. V sobotu 2. února a v neděli 3. února 1962 byla uvedena inscenace *Ostrov Afrodity* řeckého autora Alexe Parnise, ve které účinkovala Jarmila Wolfová v roli dívky Kitty a Pavel Coufal v úloze letce Richarda Kittse. Na premiéře byl přítomen tehdejší ředitel olomouckého Moravského divadla Svetozar Víték,⁷⁴ který po zhlédnutí tohoto představení doporučil Pavlu Coufalovi členství ve *Stálém ochotnickém studiu při Okresním domě Osvěty a Divadle Oldřicha Stibora v Olomouci*, které vedl Kamil Marek,⁷⁵ kde mohl hrát v *Dobrodružství Toma Sawyera*. Z této příležitosti však nakonec sešlo, a tak Coufal zůstal věrný újezdským ochotníkům. O velkém úspěchu této hry svědčí i následující odstavec z Kovářikovy kroniky:

⁷³ Český hudební slovník osob a institucí [online] [cit. 11.08.2022]. Dostupné na:

<https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_print&tmpl=component&id=7119>

⁷⁴ JUDr. Svetozar Víték (1916–2008) byl emeritním ředitelem Moravského divadla v Olomouci, kde působil mezi lety 1954 a 1976. Napsal divadelní příručku „Dramatická umění, Úvod do studia“. Jeho dcera Oluše Vítková je autorkou ručně tkané opony s monumentálním obrazem Olomouce v Moravském divadle.

Zdroj: Portál města Olomouce [online] [cit. 10.08.2022] dostupné na:

<<https://www.olomouc.cz/zpravy/clanek/Zemrel-emeritni-reditel-olomouckeho-divadla-JUDr-Svetozar-Vitek-8763>>

Web opera+ [online] [cit. 10.08.2022] dostupné na: <<https://operaplus.cz/do-moravskeho-divadla-se-vratila-historicka-rucne-tkana-opona/>>

⁷⁵ Kamil Marek (1909–1974) byl herec Divadla Oldřicha Stibora, šéf a režisér Stálého ochotnického studia při Okresním domě Osvěty. Zdroj: Databáze českého amatérského divadla [online] [cit. 10.08.2022] dostupné na: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=2917>>

“Toto přímo revoluční drama bylo obecenstvem krásně přijato a také hojně navštěvováno. Hráno dvakrát a pohostinně na Skokách a vyžádáno i na Potštátě [...] Po divadle jsme byli požádáni, až zase něco připravíme, tak nám sdělte.”⁷⁶

Podobně pozitivní je i recenze z neznámého periodika, vlepená do divadelního alba:

*„Divadelní soubor Osvětové besedy ve Velkém Újezdě nastudoval drama ze současného života řeckého lidu „Ostrov Afrodity“ od Alexise Parnise. Přesvědčivě a s vkusem provedená hra měla úspěch při obou představeních ve Velkém Újezdě a bude jistě neméně úspěšně sehrána 16. března v Daskabátě. Dobrá režie V. Kovářika a výkon celého souboru přinesou další úspěchy [...] –
Dr. G. J.⁷⁷*

O rok později, 9. a 10. května 1964, sehráli ochotníci komedii *Třetí přání* Vratislava Blažka, v květnu roku 1965 byla znovu uvedena Čapkova *Matka*, v roce 1967 anglická komedie *Charleyova teta* Brandona Thomase a následující rok to byla klasická Jiráskova veselohra *Magdalena Dobromila Rettigová* s Jarmilou Wolfovou v hlavní roli. Všechna tato představení se odehrávala pravidelně o víkend v první polovině května, jedno představení bylo hráno v sobotu večer a druhé v neděli odpoledne. Režii většiny her zastávali Viktor Kovářík a Pavel Coufal.

Od roku 1968 začal velkoújezdskému divadlu s jeho činností pravidelně vypomáhat člen olomouckého divadla Miroslav Kahoun, jenž zprostředkoval místním ochotníkům řadu podnětů z profesionální divadelní scény. Představme si nyní stručně jeho profil.

Miroslav Kahoun studoval činoherní obor na pražské DAMU a hrál v Teplicích i ve Státním divadle (nynější Národní divadlo moravskoslezské)

⁷⁶ Citace: KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

⁷⁷ Výstřižek z neznámých novin se nachází ve fotoalbu z tvrdých desek, vlastnictví Pavla Coufala, nedatováno, strany nečíslovány.

v Ostravě. Nejdéle se však angažoval v tehdejší Státním divadle Oldřicha Stibora v Olomouci. Zde se objevil ve více než sto třiceti činoherních a operetních inscenacích.⁷⁸ Nezůstal však pouze u divadla, objevil se i ve filmových titulech, z nichž nejznámější je *Král Šumavy* režiséra Karla Kachyni.⁷⁹

Jeho práce v Podhoranu spočívala zejména v režijní a scénářistické činnosti, a to mezi lety 1968 a 2006.⁸⁰ Pan Kahoun zde působil jako odborný poradce tehdejšího vedoucího spolku Viktora Kovářika při vybírání a prvotním aranžmá nových inscenací, postupem času však převzal po Kovářikovi veškeré režijní úkony. Pravděpodobně tak mohl rozvinout své režijní dovednosti, které zůstaly ve městě nevyslyšeny. Do Velkého Újezdu jezdil i se svou chotí Marií Strnadovou.⁸¹ Několikrát je doprovázel i pěvec olomoucké opery, jistý pan Spurný. Jeho prvním režijním počinem byla *M. D. Rettigová* Aloise Jiráska.

Následující úspěšnou divadelní událostí bylo představení *Vražda z neschopnosti*, které se hrálo mezi lety 1970 až 1972. Žánr detektivní se vesnickému obecenstvu velmi líbil a inscenace měla takový potenciál, že se ochotníci v roce 1972 rozhodli přihlásit do okresního kola soutěže divadelních spolků ve Velké Bystrici. Z této přehlídky si odnesli první místo a trofej za scénografii. Postoupili do krajského kola, které se konalo téhož roku v Bordovicích, a taktéž získali ocenění za scénografii.⁸² Cena patřila především Pavlu Coufalovi, který po příchodu Miroslava Kahouna opustil režijní pozici a začal se naplno věnovat právě scénografii.

⁷⁸ Divadelní noviny [online] [cit. 08.08.2022] dostupné na: <<https://www.divadelni-noviny.cz/zemrel-miroslav-kahoun>>

⁷⁹ Česko-slovenská filmová databáze [online] [cit. 08.08.2022] dostupné na: <<https://www.csfd.cz/tvurce/32696-miroslav-kahoun/biografie/>>

⁸⁰ Zdroj: Databáze českého amatérského divadla [online] [cit. 08.08.2022] dostupné na: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=7840>>

⁸¹ Marie Strnadová, vdaná Kahounová (1929–2016), byla operetní zpěvačka angažovaná v olomouckém divadle Zdroj: Stránky Národního divadla moravskoslezského [online] [cit. 08.08.2022] dostupné na: <<https://www.ndm.cz/cz/osoba/6298-strnadova-marie.html>>

⁸² Převzato z kroniky p. Kovářika, lze dohledat i na Databázi českého amatérského divadla [online] [cit. 15.08.2022] dostupné na: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=632>

Rok 1974 měl pro Velký Újezd velký význam – slavilo se právě 650 let od založení obce. A tak se v červnu toho roku celá ves připravovala na oslavy. V obci se konala výstava s názvem *Velký Újezd včera a dnes*, pořádala se řada koncertů, tanců, a dokonce prý byla i módní přehlídka.⁸³ V tomto roce také vydal Karel Domes⁸⁴ svou knihu *Velký Újezd a okolí*. A právě pro tuto příležitost přichystali ochotníci inscenaci *Tvrdohlavá žena* tolik oblíbeného Josefa Kajetána Tyla s Jarmilou Wolfovou v hlavní roli, která byla pro velký úspěch hrána šestkrát. Výběr této hry je v kronice odůvodněn následujícím odstavcem:

“Tvrdohlavá žena byla vybrána na tak významné jubileum naší obce souborem divadla, poněvadž má v obsahu tolik národních charakterů našeho prostého lidu. Vždyť Jos. Kajetán Tyl patřil nám. Hlavní režii měl náš milý oblíbený poradce, herec a režisér z divadla Oldřicha Stibora Olomouc, Miroslav Kahoun.”

V roce 1976 oslavil spolek dosud nejvýznamnější jubileum – 100 let od založení *Spolku divadelních ochotníků*. K výroční schůzi 8. května bylo přizváno mnoho členů žijících i mimo Velký Újezd, podle pramenů se jich sešlo 70. Nejstarším zúčastněným členem byl 89letý velkoujezdský rodák Melichar Bednařík. Ke schůzi byli přizváni i zástupci Okresního kulturního střediska Olomouc, kteří Podhoranu, jakožto nejstaršímu ochotnickému spolku v okrese,⁸⁵ k tomuto výročí udělili čestné uznání.⁸⁶ U příležitosti oslav byla vydána publikace *100 let ochotnického divadla Vel. Újezd* Karla Domesa. Slavnostní inscenace uvedená tento rok byla *Dalskabáty, hřišná ves aneb Zapomenutý čert* Jana Drdy

⁸³ KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

⁸⁴ Karel Domes (1911–1995) byl pedagogem, předsedou místního národního výboru, ale zejména také kronikářem a významným velkoujezdským historikem a badatelem, vydal čtyři knihy o Velkém Újezdě – „Z historie Velkého Újezda a okolí“ (1966), „Velký Újezd a okolí“ (1974), „100 let ochotnického divadla Velký Újezd“ (1976), „75 let TJ Sokol Velký Újezd“ a „Velkoujezdské povídky a pověsti“ (1992).

Zdroj: Žibřid 2018 roč. XXVII str. 5-7. Dostupné i na:

https://www.velkyujezd.cz/tiken/upload/files/dokumenty/zpravodaj/zibrid_3-2018.pdf [cit. 15.08.2022]

⁸⁵ KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nепublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

⁸⁶ Organizace OKS působila jako sdružení pro sledování vývoje kultury a osvětové činnosti na Olomoucku v letech 1960–1990. Zdroj: Databáze českého amatérského divadla [online] [cit. 10.08.2022] Dostupné na: <<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=organizace&id=798>>

v režijním podání Miroslava Kahouna. Ve Velkém Újezdě byla uvedena pětkrát, další představení se odehrálo i v okolních vesnicích – v Tršicích a v Potštátě. Od roku 1976 je také oficiální název spolku uváděn jako *Spolek divadelních ochotníků Podhoran, soubor Tělovýchovné jednoty Sokol*.

V tomto období zastávala Jarmila Wolfová v souboru i důležitou organizační činnost – vedla zkoušky, asistovala panu Kahounovi s režii a získávala souboru nové členy. Jedním z nových členů v 70. letech byl i Václav Solař.

Václav Solař se narodil v roce 1957 a v podhoranském divadle se poprvé objevil v roce 1976, kdy působil jako výpomoc se stavěním scény a přenášením kulis při představení *Dalskabáty*. V této inscenaci se angažovala tzv. „chasa“, která kromě zajišťování přestavby scén představovala i živou hudbu v podobě zpěvu a hraní na hudební nástroje.⁸⁷ Kvůli svému stavebnímu povolání Václav Solař často cestoval, a tak se k pravidelné ochotnické činnosti vrátil až od roku 1983. V následujících letech se stal starostou obce, v divadle později zastával důležité úlohy režiséra i principála.

Vraťme se však zpět do roku 1979, kdy byla uvedena veselohra *Svatba pod deštníky* autora Václava Štecha, (původně *Třetí zvonění*) v úpravě herce Miroslava Horníčka. Sám pan Horníček komentuje svou úpravu: „*V této úpravě se hraje, tančí a zpívá. Není to však opereta. A tento rozdíl netýká se pouze pojmu, či vnějšího označení, ale reprodukčních zásad obsahu formy. Je nutno vidět co nejhluběji jejich osud – osud směšný, žalostný, hloupý i tragický.*“⁸⁸

Mezi lety 1983 a 1986 byly zinscenovány tři další hry – *Košilka* Otty Zelenky, *Nepožádáš manželky bližního svého* Jana Havláška a *Svatba sňatkového podvodníka* Oldřicha Daňka. Po roce 1986 však nastala dlouhá odmlka divadla z mnoha důvodů. Revoluce v roce 1989 způsobila mnoho společenských změn,

⁸⁷ V inscenacích lidového charakteru účinkoval tzv. „šraml“ – hudební útvar složený z lidových nástrojů, zde to byly housle, akordeon, trubka a kontrabas.

⁸⁸ COUFAL Pavel. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě. Strany nečíslovány.

a tak velké množství ochotníků nemělo na divadlo čas z pracovních i osobních důvodů. Jarmila Wolfová byla nucena divadlo v půlce 80. let opustit ze zdravotních důvodů a mezi lety 1994 a 1999 žila v Kozlově, Václav Solař se stal v roce 1991 starostou Velkého Újezdu a dá se tedy říct, že v tomto období nebyl nikdo, kdo by Podhoran „držel pohromadě“ a inicioval další zkoušení. Na nové divadelní počiny si tak veřejnost musela počkat až do roku 2000.

4.4. Vývoj od počátku roku 2000⁸⁹

Divadlo bylo po dlouhé odmlce obnoveno hned na počátku nového tisíciletí. Dlouholetá herečka a schopná organizátorka Jarmila Wolfová se zasadila o znovuoživení ochotnické činnosti a zkontaktovala režiséra Miroslava Kahouna. Tak byla k roku 2000 nastudována inscenace *Podivná paní Savageová* Johna Patricka s paní Wolfovou v hlavní roli. Znovunabytý úspěch Podhoranu přinesl ochotnických řad novou krev, a tak se divadlo opět obnovilo a každé dva roky přineslo nové představení. Mezi lety 2000 a 2007 to byly inscenace *Únos Sabine* Paula Schönthana v úpravě Juliana Tuwima, *Cesta do Egypta* Miroslava Stoniše. Moliérova hra *Zdravý nemocný* byla zároveň posledním režijním počinem Miroslava Kahouna. Kvůli zdravotním komplikacím musel svou milovanou divadelní činnost opustit, zemřel 5. března 2014. Ochotníci na něj vzpomínají jako na perfekcionista, který byl schopný změnit postavení celé scény i při generální zkoušce.

S jeho odchodem sice divadlo ztratilo významný talent, jeho místo však zastoupil nový principál spolku Václav Solař, který se ujal formálního vedení a režie vybraných inscenací. Od roku 2010 až do současnosti však Podhoran funguje zejména jako jednotný režijní celek – na výsledné podobě inscenací se svorně podílí všichni členové divadla. S velkým úspěchem byla v roce 2010 uvedena *Ženitba* Nikolaje Vasiljeviče Gogola, o tři roky později byla sehrána komedie Františka Ringo Čecha *Dívčí válka*. Dalšími tituly byly *Monsieur Amédée*

⁸⁹ Veškeré informace v této kapitole jsem získala z rozhovorů s nynějšími členy divadla.

francouzského spisovatele Alaina Reynauda Fourtona, v hlavní roli exceloval Václav Solař. Jarmila Wolfová působila v divadle až do roku 2016, kdy se s obecnstvem rozloučila „dell’artovou“ komedií *Darmošlapky aneb repete hoši* Zdeňka Hovorky. Velmi vydařeným divadelním počinem byla Solařova úprava filmu *Světáci* Zdeňka Podskalského v roce 2017, který další rok následoval *Slaměný klobouk* Eugena Labiche. Na rok 2020 byla naplánovaná úprava filmu „*Pane, vy jste vdova!*“ Václava Vorlíčka, k níž bohužel nakonec nedošlo. Pandemie znemožnila veškeré zkoušení a kvůli plánované demolici budovy TJ Sokol bylo jisté, že tuto scénograficky náročnou inscenaci nebude možné v plné kvalitě hrát v jiném než domácím prostředí. V roce 2022 tak byla uvedena bláznivá komedie Marie Janíčkové *Detektivka*, představená 6., 7. a 8. května v provizorním prostředí sálu Základní školy Velký Újezd.

V současné době je ochotnická situace ve Velkém Újezdě lehce rozpačitá, jelikož místní divadelní sál je zbouraný a bude nejspíše několik let trvat, než na jeho místě vyrostě nový kulturní dům. Důvodem demolice je údajný havarijný stav bývalé sokolovny a prostoru přilehlé hospody, energetická nehospodárnost a přítomnost zdraví škodlivých materiálů. Z tohoto důvodu je momentálně ochotnický spolek nucen využívat ke hraní i zkoušení zcela nevyhovující společenský sál Základní školy Velký Újezd, velmi se však také osvědčilo hraní v přilehlých vesnicích, ale i představení pod širým nebem. Na podzim tohoto roku ochotníci plánují další reprízy *Detektivky* v okolních vesnicích, s činností tak budou divadelníci rozhodně pokračovat dál. Je také jisté, že se obec všemi prostředky vynasnaží nové kulturní centrum vystavět co nejdříve. Budeme tedy doufat, že až bude v roce 2026 Podhoran slavit 150. výročí své činnosti, budou existovat důstojné prostory na jeho oslavení.

Závěr

Význam ochotnického divadla v českých zemích není zanedbatelný. Již od dob národního obrození přispívalo ochotnické divadlo velkou měrou k emancipaci českého obyvatelstva, růstu jeho vzdělanosti a prosazování národních a kulturních hodnot. Nejinak tomu bylo ve Velkém Újezdě. Do činnosti ochotnického divadelního spolku Podhoran se postupně zapojilo mnoho obyvatel městyse; produkce nejen stmelovaly občany v těžkých dobách, divadelníci také podporovali z vybraných prostředků válečné vdovy či výstavbu českých škol. Skutečnost, že spolek přežil tak dlouhou dobu, svědčí o tom, že ochotnická činnost má mezi lidmi své stálé místo. Samozřejmě činnost Podhoranu stála na obětavých jedincích, nadšencích, kterým se stalo divadlo jedním ze smyslů života, kteří spolku věnovali svou energii a drželi jej pohromadě. Spolek divadelních ochotníků se však neomezil jen na místní obyvatele – soubor často pohostinsky vystupoval v okolních vesnicích, například v Daskabátu, v Potštátu nebo ve Velké Bystřici. Do Velkého Újezdu zavítali také profesionální herci z významných českých divadel, například Liběna Odstrčilová, Eugen Wiesner nebo Rudolf Deyl, v divadle působil pražský režisér Karel Šott a při představení *Lidičky* v roce 1943 byla přítomna i jeho autorka Zdena Valentová. Ochotníci spolupracovali i s nedalekým olomouckým divadlem, zejména prostřednictvím významného herce Miroslava Kahouna, který ve Velkém Újezdě působil mnoho let jako režisér. Výběr repertoáru odrážel atmosféru tehdejší doby, byl však vždy bohatý s minimem opakovaných inscenací. Dominovaly především komedie a hry z českého prostředí, na divadelních prknech se však objevovala se také dramata zahraničních autorů či u diváků velmi oblíbený detektivní žánr. Vůbec nejoblíbenějšími a nejhranějšími autory byli Josef Kajetán Tyl a Alois Jirásek, kteří svou tvorbou vystihovali český národní charakter.

Ve své diplomové práci jsem sumarizovala všechny důležité informace o činnosti velkoújezdského ochotnického divadelního spolku. Nejčastěji jsem vycházela z dochovaných dobových materiálů – ručně psaných kronik, fotoalb, pozvánek na představení, ale i z dopisů či recenzí v novinách. Informace o nedávné historii spolku jsem v mnoha případech čerpala ze vzpomínek jeho bývalých i současných členů. I přes veškeré úsilí zůstává velká část historie Podhoranu,

zejména z konce 19. století a první poloviny 20. století, nezmapována. Jsme sice schopni zjistit, jaká představení se který rok hrála, nevíme však prakticky nic o tom, jak probíhaly zkoušky či jak vypadala scénografie jednotlivých inscenací. Velmi málo informací se dochovalo také o členech divadla či jeho zakladatelích. Ačkoli se může zdát, že takové informace již v dnešní době dohledat nelze, stále pevně věřím, že další výzkum přinese své ovoce.

Seznam použitých pramenů a literatury

LITERATURA

- BLÁHA, Jiří, Jaroslav BLECHA, Alice DUBSKÁ, et al., VALENTA, Jiří, ed. *Malované opony divadel českých zemí*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu v Praze – NIPOS, 2017.
- CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS, 1998.
- ČERNÝ, František a Ljuba KLOSOVÁ, ed. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977.
- DOMES, Karel. *100 let ochotnického divadla Vel. Újezd*. 1976, Polygrafia 5. Bez dalších nakladatelských údajů.
- DOMES, Karel. *Velký Újezd a okolí v minulosti a přítomnosti*. Ostrava: Profil, 1974.
- DOMES, Karel. *Z historie Velkého a okolí*. Osvětová beseda Velký Újezd, okres Olomouc, 1966.
- HRUBÁ, Lenka. *Ochotnický divadelní spolek Lípa Hodovíz*. Plzeň, 2017. Bakalářská práce (Bc.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.
- KOUBOVÁ, Šárka. *Amatérský divadelní spolek Vojan v Libici nad Cidlinou*. Plzeň, 2011. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.
- KURC, Jakub. *Divadelní spolek Plánice*. Plzeň, 2019. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.
- ŠTEFANIDES, Jiří, DVOŘÁK, Jan, ed. *Kalendárium dějin divadla v Olomouci: (od roku 1479)*. Praha: Pražská scéna, 2008.

- ŠVÁBKOVÁ, Jarmila. *Amatérský divadelní spolek v Prachaticích – Šumavský ochotnický spolek Prachatice*. Plzeň, 2012. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská Univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

PRAMENY

- COUFAL, Pavel. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě.
- KOVÁŘÍK Viktor. Kronika, Velký Újezd, 2. pol. 20. století. Nepublikovaný dokument uložený v soukromé sbírce ochotnického spolku Podhoran ve Velkém Újezdě.
- *Žibřid, Kronika Velkého Újezda a okolí*. Velký Újezd [online] dostupné z: <https://www.velkyujezd.cz/zpravodaj-zibrid>

ROZHOVORY

- COUFAL, Pavel, herec, režisér, scénograf a archivář spolku Podhoran (rozhovor se konal 23. 6. 2022 a 29. 7. 2022)
- SOLAŘ, Václav, herec a principál spolku Podhoran (rozhovor se konal 8. 8. 2022)
- WOLFOVÁ, Jarmila, herečka a pomocná režisérka spolku Podhoran (rozhovor se konal 6. 8. 2022)

WEBOVÉ STRÁNKY

- Databáze českého amatérského divadla [online] dostupné na: <https://www.amaterskedivadlo.cz/>
- Oficiální webové stránky městyse Velký Újezd [online] dostupné na: <https://www.velkyujezd.cz/>

- Stránky divadelních ochotníků Velký Újezd [online] dostupné na:
<<https://www.velkyjezd.cz/podhoran>>

Seznam příloh

1. Seznam všech inscenací
2. Fotografie členů divadla z roku 1911
3. Upoutávka na div. představení „Mořská panna“
4. Pozvánka na koncert z roku 1911
5. Obálka dopisu Aloise Jiráska z roku 1921
6. Fotografie opony „Jan Komenský se loučí s vlastí“
7. Účet z Ateliéru Bořa Bárta
8. Výkaz o činnosti spolku pro ÚMDOČ
9. Listina vítězů z Festivalu divadelních souborů
10. Zápis z kroniky Pavla Coufala
11. Čestné uznání při 100. výročí založení spolku
12. Fotografie členů divadla z roku 2016

1. Seznam všech inscenací

U představení označených * jsem nedohledala celé jméno autora.

1876	Fidlovačka	Josef Kajetán Tyl
1877	Spoutaná duše	Ferdinand Oliva
1878	Kříž u potoka	Alena Pešková podle Karoliny Světlé
1879	Preciosa, spanilé děvče cikánské	Josef Kajetán Tyl
1880	České amazonky aneb Ženská vojna	Josef Kajetán Tyl
1882	Bratr honák aneb venkované v hlavním městě	Friedrich Kaiser, překlad B. Zbraslavský
1885	Jeden z nás se musí oženit	Alexander Wilhelmi
1886	Jedenácté přikázání	František Ferdinand Šamberk
1887	Muž či žena?	Otto Táborský
1889*	Jen moudře – blázinec v blázinci	Jar. Stratil
1891	Deskový statek	Václav Štech
1892	Mlynář a jeho dítě	Ernst Raupach
1893	Strakonický dudák	Josef Kajetán Tyl
1894*	Svatba rezervisiova	B. Rezek nebo Razel
1895	Manžel v base	Jan Baptist Kühnl
1896*	Arturova lest aneb Pán a sluha jako duha	H. Chivot, A. Duru
1897	Devátá louka	Růžena Jesenská
1898	Uhlířka	Václav Kliment Klicpera
1901	Jak našel Jakub metlu na zlou Teklu	Jan Fröhlich
1902	Přítěž	Božena Viková-Kunětická
1903	Václav Hrobčický z Hrobčic	Ladislav Stroupežnický
1903	Tažní ptáci	Karel Želenský
1903	Růžová pouta	Antonín Lokay
1904	Paličova dcera	Josef Kajetán Tyl

1904	Kletba pýchy	Otakar Pospíšil
1904	Jedenácté přikázání	Ferdinand František Šamberk
1905	Omylové světem vládnou	František Jaroš
1906	Zlato	Josef Šmaha
1906	Cop	Božena Viková-Kunětická
1906	Paní Marjánka, matka pluku	Josef Kajetán Tyl
1906	Vodní družstvo	Josef Štolba
1908	Mořská panna	Josef Štolba
1909	Slepý mládenec	Josef Kajetán Tyl
1909	Palackého třída 27	Ferdinand František Šamberk
1910	Zuzančin „pan kaprál“	Carl Costa
1910*	Zvrhlé duše	L. Pracný
1910	Ohnivá země	Václav Štech
1910	Vojnarka	Alois Jirásek
1911	Osudný manévr	Luděk Archleb
1911	Závěť	Josef Štolba
1911	Za cizí hříchy	Otokar Pospíšil
1911	Pan Měsíček obchodníkem	Ladislav Stroupežnický
1912	Lucerna	Alois Jirásek
1912	Revizor	Nikolaj Vasiljevič Gogol
1912	Věno	Josef Houžvic
1912	Dědečkovy housle	Jaroslav Rudloff
1912	Otec	Alois Jirásek
1912	Na rodné hroudě	Josef František Karas
1913	Dvojí sňatek	Kurt Kratz
1913	Druhé mládí	Karel Scheinpflug
1913	Bílá myška	František Hlavatý
1913	Zuzančin „pan kaprál“	Carl Costa
1914	Pytláková dcera	Josef Houžvic
1914	Tulácká krev	Karel Fořt

1918	Směry života	František Xaver Svoboda
1918	Václav Hrobčický z Hrobčic	Ladislav Stroupežnický
1918	Vítězství lásky	Karolina Světlá
1918*	Ideál	Ručka
1918	Ferdinand spí	Josef Skružný
1919	Rozvedený pán – Muž dvou žen	Curt Kraatz
1919	Legionářova žena	Abigail Horáková
1919	Vodní družstvo	Josef Štolba
1919	Falešná kočička aneb Když si žena umíní	Josef Skružný
1919	Kolébka	Alois Jirásek
1920	U Bílého koníčka	Oskar Blumenthal
1920	Maryša	Alois a Vilém Mrštíkové
1920	V českém ráji	Karel Fořt
1920	Polský žid	Eliška Pešková podle A. Chatriana
1920	Mrtvé moře	Jiří Mahen
1921	Psohlavci	Alois Jirásek
1921	Samot chorobné květy	Karel Rožek
1921	Staří blázni	Josef Ladislav Turnovský
1921	Španělská muška	Franz Arnold, Ernst Bach
1922	Gazdina roba	Gabriela Preissová
1922	Z nařízení bytové komise	Rudolf Mařík
1922	Na letním bytě	Josef Štolba
1922	Mořská panna	Josef Štolba
1923	Vrah	Eduard Rada
1923	Naše miminko	Margareth Mayo
1923	Stilmondský starosta	Maurice Maeterlinck
1923	Hřích lesního Křikavy	Viktor Franěk
1924	Gorali	František Sokol-Tůma
1924	Vdavky Nanyňky Kulichovy	Růžena Pohorská

1924	Drama jedné noci	Josef Jaroslav Kříčenský
1924	Velbloud uchem jehly	František Langer
1925	To všechno z lásky	Ferdinand Oliva
1925	Na šumavské pile	Josef Císler
1925	Radostná událost	Karel Piskoř
1925	To byla noc	Josef Skružný
1926	Švadlena	Quido Maria Vyskočil
1927	Mumie	Karel Piskoř
1927	Na polském zámku	Pavel Rudolf
1927	Ženská vojna	Václav Kliment Klicpera
1928	Pes a kočka	Otomar Schäfer
1928	Stydlivý Don Juan	Franz Arnold, Ernst Bach
1928*	Na šalandě	Franěk
1928	Jménem jeho veličenstva	Antonín Řehoř-Hýskovský
1928	Teta Aurelka	Otomar Schäfer
1929	Zlatá rybka	Josef Štolba
1929	U snědeného krámu	Ignát Herrmann
1929	Samota	Alois Jirásek
1930	Děda Štráchal jede k panu prezidentovi	Miloš Veselý
1930	To za Rakouska nebylo	Božena Rajská-Smolíková
1931	Ta naše Máry	Rudolf Mařík
1931	Bařoch	Karel Horký
1931	Naši furianti	Ladislav Stroupežnický
1932	Věno	Josef Houžvic
1932	Jedenácté přikázání	Ferdinand František Šamberk
1932	Zavadilka vdává dceru	Karla Lužanská
1932	To jsem rád	Oskar Blumenthal
1933	Její pastorkyňa	Gabriela Preissová
1933	Revoluční svatba	Sophus Michaelis

1934	Jest Mary Duganová vinna?	Bayard Veiller
1934	Poslední muž	František Xaver Svoboda
1934	Kvočna	Edmond Konrád
1935	Posel	Viktor Dyk
1935	Právo první noci	Růžena Utěšilová
1935	Pudřenky	Jan Grmela
1935	Peg mého srdce	John Hartley Manners
1936	Maryša	Alois a Vilém Mrštíkové
1936	Třetí zvonění	Václav Štech
1936	Noc na Karlštejně	Jaroslav Vrchlický
1936	Poslední drožkař	Erns Ballon
1937	Lidé na kře	Vilém Werner
1937	Její pastorkyňa	Gabriela Preissová
1941	Mrtvé moře	Jiří Mahen
1942	Třetí zvonění	Václav Štech
1942	Hvězdy nad hradem	Karel Krpata
1943	Indicie	Jan Šimáně
1943	Chlapík	Fritz Peter Buch
1943	V Českém ráji	Karel Fořt
1943	Lidičky	Zdena Valentová
1944	Až pokvete hořec	Tomáš Šimon Kozák
1946	Svatba Krečinského	Alexandr Vasiljevič Suchovo-Kobylin
1946	Doktor	Branislav Nušić
1946	Okénko	Olga Scheinpflugová
1946	Naši furianti	Ladislav Stroupežnický
1958	Matka	Karel Čapek
1960	Lucerna	Alois Jirásek
1960	Strakonický dudák	Josef Kajetán Tyl
1961	Loupežník	Karel Čapek

1962	Ostrov Afrodity	Alexis Parnis
1964	Třetí přání	Vratislav Blažek
1965	Matka	Karel Čapek
1967	Charleyova teta	Brandon Thomas
1970	Vražda z neschopnosti	Vlastimil Šubrt
1974	Tvrdohlavá žena	Josef Kajetán Tyl
1976	Dalskabáty, hřišná ves	Jan Drda
1979	Svatba pod deštníky	Miroslav Horníček podle Václava Štecha
1983	Košilka	Otto Zelenka
1985	Nepožádáš o manželku bližního svého	Jan Havlásek
1986	Svatba sňatkového podvodníka	Oldřich Daněk
2000	Podivná paní Savageová	John Patrick
2004	Únos Sabineek	Franz a Paul von Schönthan, Julian Tuwim
2006	Cesta do Egypta	Miroslav Stoniš
2007	Zdravý nemocný	Molière
2010	Ženitba	Nikolaj Vasiljevič Gogol
2013	Dívčí válka	František Ringo Čech
2015	Monsieur Amédée	Alain Reynaud Fourton
2016	Darmošlapky aneb repete hoši	Zdeněk Hovorka
2018	Slaměný klobouk	Eugen Labich
2019	Světáci	Zdeněk Podskalský
2022	Detektivka	Marie Janíčková

2. Fotografie členů divadla z roku 1911

3. Pozvánka na div. Představení *Mořská panna*

Hraje se s povolením
Spolku spisovatelů
belletristů „MĀJ“.

Divadelní ochotníci ve Velkém Újezdě
sehrají
v sobotu, dne 26. prosince 1908
v sále p. Richtera ve Velkém Újezdě

Mořskou pannu.

Žert o 3 jednáních od Jos. Štolby.

OSOBY:

Hrdý, statkář	p. M. U. St. Jar. Fröhlich.
Hrdá, jeho choť	sl. Ottilie Polcarová.
Macháč, statkář	p. J. U. C. Roman Calábek.
Sojka, továrník	p. Alois Bartoněk.
Sklepník na rýnském parníku	p. František Kučera.
První } velocipedista	p. Hynek Richter.
Druhý }	p. Alois Svoboda.
Mladý manžel	p. František Klein.
Mladá paní	sl. Jos. Sýkorová.
Cizí pán	p. Rajmund Navrátil.
Jeho 4 dcery	* * *
Edmund	p. Ludvík Dobysík.
Alma, jeho choť	sl. Dolfi Sýkorová.
Cizí dáma	sl. Marie Sýkorová.
Pán v cilindru	p. Josef Kovářik.
Jean, vrchní sklepník v hotelu v Ostende	p. Adolf Zikmuntík.
Sluha hotelu	p. Ignác Tomek.
První } panská	sl. Marie Holišová.
Druhá }	sl. Anna Dobysíková.
Květinářka	sl. Marie Calábková.
Modistka	sl. Marie Heyduková.
Pradlena	sl. Emilie Richterová.

Děj za našich časů.

Ceny míst jak obyčejně. Čistý výnos přípačně ževléti.

Začátek přesně o půl 8. hodině večer.

O hojnou účast prosí Ochotníci.

Kramář a Procházka, Olomouc.

4. Pozvánka na koncert z roku 1911

K uctění památky genia
BEDŘICHA SMETANY
POŘÁDÁME VE VELKÉM ÚJEZDĚ
V NEDĚLI 1. SRPNA 1909

KONCERT

V SÁLE PANA KARLA RICHTRA

S PROGRAMEM :

1. Dr. A. Dvořák: Slovanský tanec čís. 1. Orchester.
2. B. Smetana: a) *Arie Lukáše z Hubičky.* Solový zpěv s prův. klav.
b) *Arie Jeníka z Prodané nevěsty.* Solový zpěv s prův. klavíru.
3. K. Kovařovic: *Má vlast.* Směs z oper Smetanových. Klavír.
4. a) Grieg: *Smrt Asy.* } Orchester.
b) E. Eberhardt: *Scène de ballet.* }
5. Al. Ručka: *Má matička neví.* Dvojjpěv pro žen. hlasy s prův. klavíru.
6. a) J. z Káň: *Ukolébavka.*) Solo pro
b) Henri Wieniawski: *Kulawiak.*) klavír a klavír.
7. Jan Bubela: *Zlatá pravidla života.* Mužský sbor s průvodem klavíru.
8. J. Lów: *Duo z Hubičky* od B. Smetany. Klavír, harmonium.
9. a.) Kéler Béla: *Csárdas I.*) Orchester.
b.) O. Neudbal: *Česká polka.*)
10. L. K. Slovácké písně. Solový zpěv s průvodem klavíru.
11. Bedřich Smetana: *Finale 1. jed. Prodané nevěsty.* Orchester, smíšený sbor, klavír, harmonium.

ZAČÁTEK PŘESNĚ O PŮL 9. HOD. VEČER.
CENY MÍST: I. MÍSTO 1 K 02 hal.,
II. MÍSTO 72 h, KU STÁNÍ 42 h.

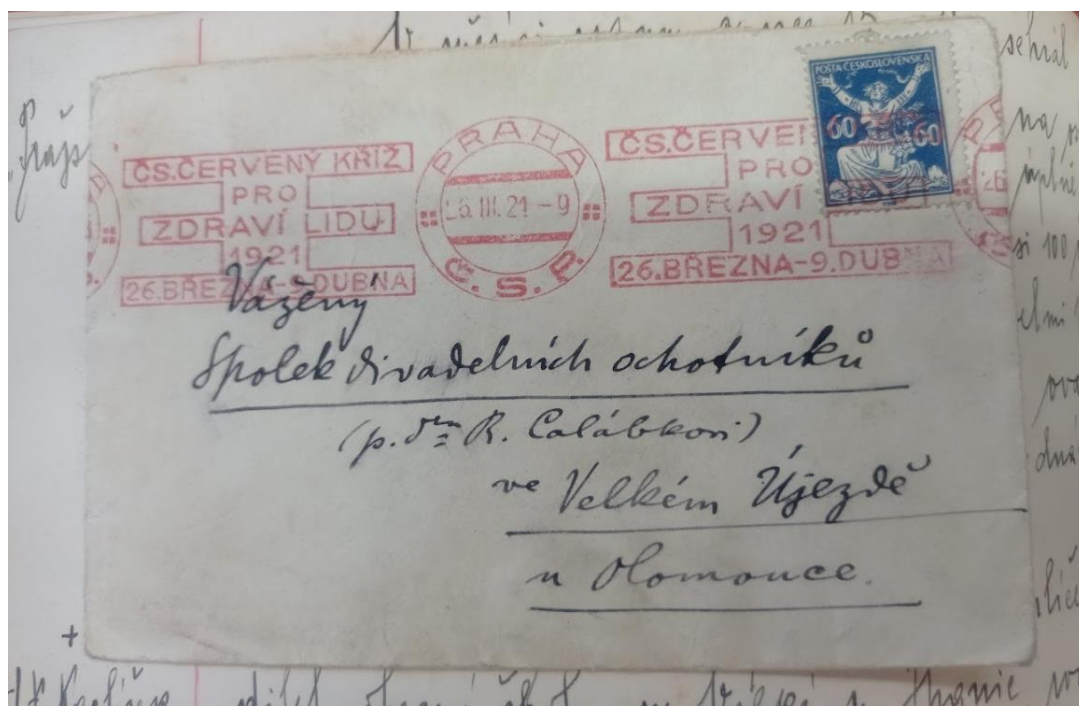
PO KONCERTĚ:

TANEČNÍ VÍNEK.

PŘÍPLÁČÍ: PÁN 60 H, DÁMA 30 H.
ČISTÝM VÝNOSEM PŘÍSPĚJEME
NA JUBILEJNÍ DAR NÁR. JEDNOTĚ.
STUDUJÍCÍ A OCHOTNÍCI.

SKRITIBÁRNA - VÁCLAV VÁČALA V LITVÍČKĚ.

5. Obálka dopisu Aloise Jiráska z roku 1921

6. Fotografie opony z roku 1925

7. Účet z Ateliéru Bořa Bárta

UMĚLECKÝ ZÁVOD PRO MALBU DIVADELNÍCH DEKORACÍ A ZAŘIZOVÁNÍ JEVIŠT

Bořivoj **BARTA** **GOTWALD**

UMĚLECKÉ MALÍŘSTVÍ V PŘEROVĚ, KOZLOVSKÁ ULICE ČÍS. 135.

V PŘEROVĚ, dne 1. května 1925.

pro **Spolek divadelních ochotníků ve Velkém Hvozdném Lípěšíně**

	Kč	h
Za kompletní obkání jeviště 11 x 16 proměnných s kompletním francouzským polohovým zařízením a 10 párami křesílek a 1202 benarová vše přístroj průběhu a schváleného rozpočtu	14.200	-
Kj. sbor ochotnický		
Spolek pro obkání jeviště		
Účet. výmě. vše průběhu na	14.000	-
Kj. sbor ochotnický		
Účet. výmě. vše průběhu na	12.000	-

Bořivoj Barta
dříve Barta & Gotwald
závod pro uměleckou malbu
Přerov - Morava

8. Výkaz o činnosti spolku pro ÚMDOČ

Předkládání výkazu o činnosti je povinné pro všechny naše spolky a odbory — Statistiky bude upotřebeno jen k akcím, směřujícím k získání výhod pro ochotnictvo a k obhájení jeho významu.

(jméno okrsku ÚMDOČ)

okrsek v

(místo)

Polit. okres

Hranice

Výkaz o činnosti v roce 1932 pro Ú. M. D. O. Č. v Praze.

Jméno a sídlo spolku *Spolek divadelních ochotníků*

Pošta: *ve Velkém Hvozdě* Počet činných členů (herců) *20* Knihovna má svazků

her *45* Hotové jmění činí Kč *265.80* Dluhy Kč *2.500* Na daních a kolcích zaplacen

Kč *84.60* Na národní a dobročinné účely odvedeno Kč *30*

Má spolek vlastní divadelní budovu? *ne*. Bude ji stavět? *ne*. Má vlastní jeviště? *ano*.

Kteří herci z povolání účinkovali na Vašem jevišti? *Nikdo.*

Jméno předsedy a adresa: *Bois Hrkora, rolník ve Vel. Hvozdě* Kolikrát?

Jednatel: *Anna Spáčilová, uč.* - " - " -

Režiséra: *Bedřich Heger, uč.* - " - " -

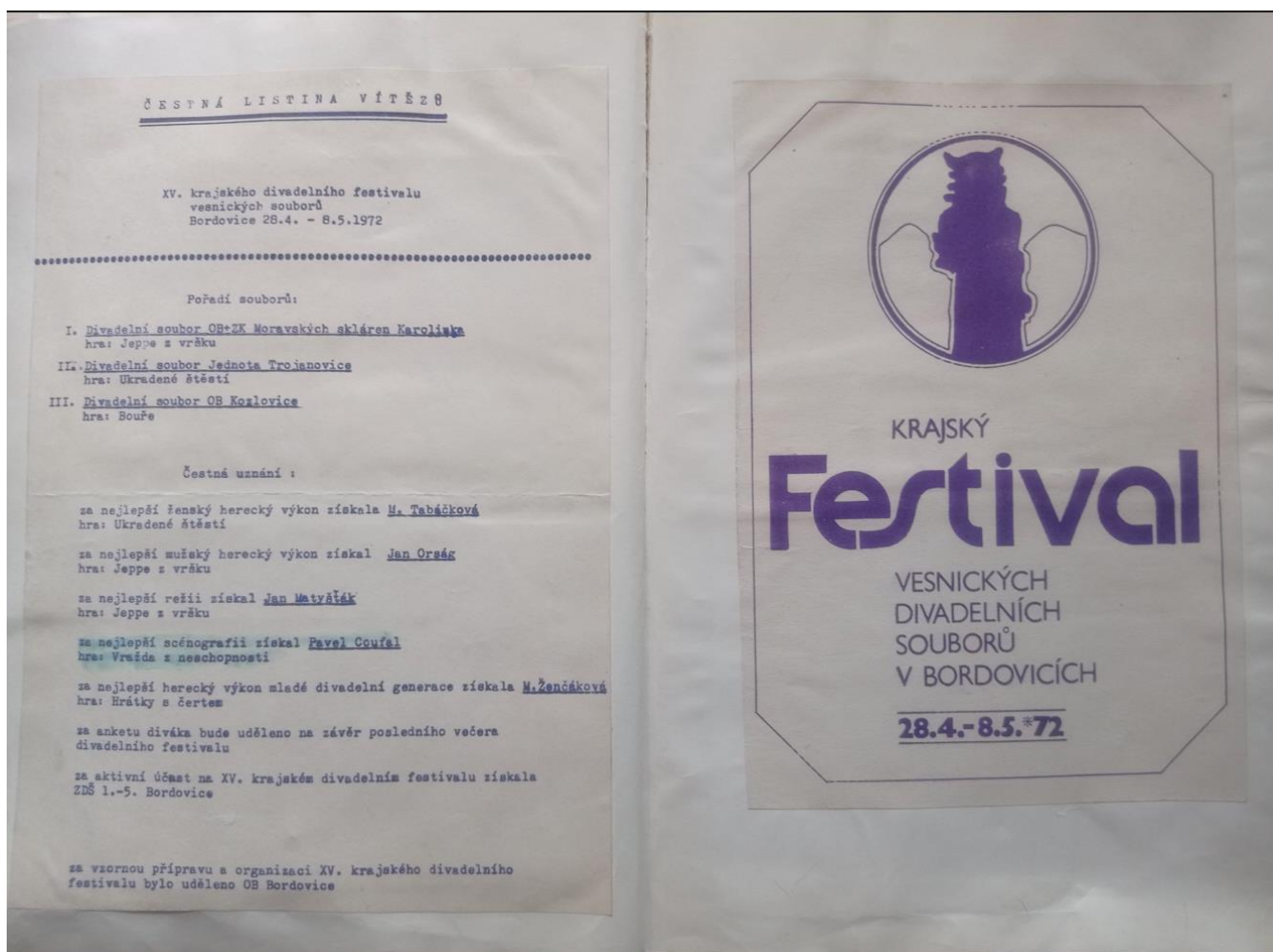
V roce 1932 uspořádáno bylo <i>3</i> představení a sehrány tyto hry:		
	Jméno spisovatele	Název hry
1.	<i>Viktor Braněk</i>	<i>Štěpán leoního švihavý</i>
2.		
3.	<i>Věra a Loučivěra</i>	<i>Měno</i>
4.		
5.	<i>H. Amianská</i>	<i>Řavodílka vdává dceru</i>
6.		
7.		
8.	<i>za divadelní knihy zaplacen: 191.50 Kč.</i>	
9.	<i>za autor. poplatků zapl. : 120.10</i>	
10.		

➡ Pokračujte na druhé straně! ➡

Uveďte také hry, které jste sehráli v cizí režii jiných spolků, nebo hry cizích spolků sehrané na Vašem jevišti — dále významné události ve spolku, jubilea, zájezdy a p. Jiné dotazy, stížnosti neb objednávky nepište na tento blanket, nýbrž připojte zvláštní přílohu.

Přistupujte za členy »Družstva pro postavení Tylova domu« v Praze.

9. Listina vítězů z Festivalu divadelních souborů

10. Zápis z kroniky Pavla Coufala

*Děj se odehrává jednotně celého večera na osamělém chlebě
Řečí v Alpelech.*

OBSAZENÍ

bankéř		
ALBERT HOLBEN	S. Bednářík	
jeho žena	H. Mikšová	
HELENA HOLBENOVÁ		
film producent	A. Dostálík	
JOSEF HARTIG		
Barbara HOSTEKOVÁ	V. Galásková	
šéfa SORRELILOVÁ	J. Wolfová	
kriminální inspektor	K. Kolář	
HERMAN		

NÁPOVĚDA : Zdena Koprnová • MASKY : L. Křížková / DOS Olomouc /

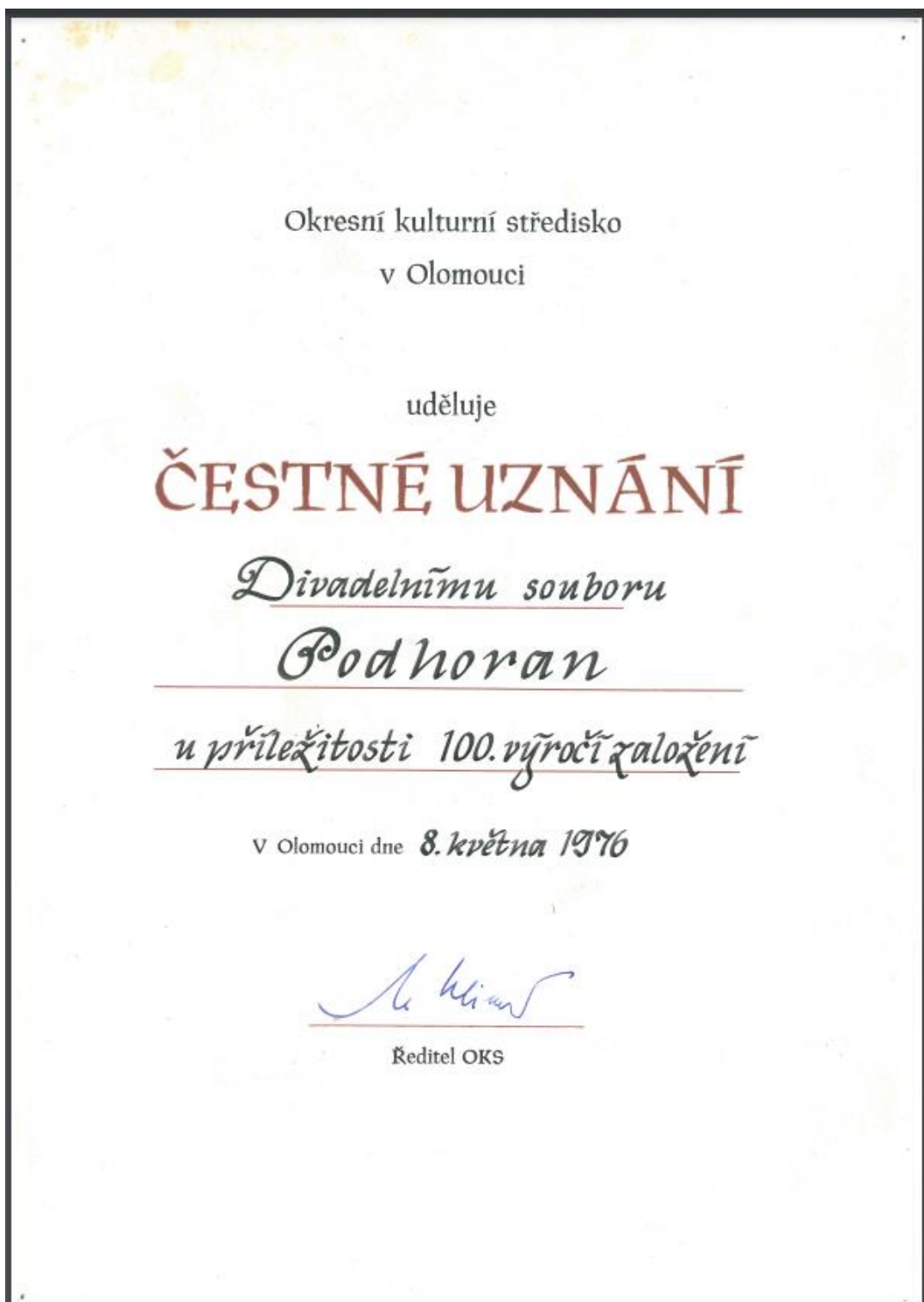
TECHNIKA : M. Mažkl, F. Himr • SCÉNA : P. Coufal

INSPICIENT : J. Bubeníková, V. Kovařík sen.

REŽIE : M. Kahouzel / DOS Olomouc /

11. Čestné uznání při 100. výročí založení spolku

12. Fotografie členů divadla z roku 2016

NÁZEV:

Umělecká činnost divadelního spolku Podhoran – historie a současnost

AUTOR:

Amálie Černá

KATEDRA:

Katedra Muzikologie

VEDOUCÍ PRÁCE:

Doc. PhDr. Eva Vičarová, Ph.D.

ABSTRAKT:

Diplomová práce se zabývá historií a činností ochotnického divadelního spolku Podhoran ve Velkém Újezdě, a to od jeho vzniku v roce 1876 až po jeho současnost. Práce je rozdělena do několika kapitol. Úvodní část pojednává o dějinách ochotnického divadla v českých zemích v průběhu 19. a 20. století, následující kapitola představí městyš Velký Újezd a jeho historii i současnost. Nejrozsáhlejší kapitola se věnuje samotnému spolku Podhoran, tedy repertoáru, členům souboru včetně hostování slavných osobností i uměleckému prostředí. Cílem této práce je zdokumentovat činnost spolku a shrnout jeho význam pro kulturní život ve Velkém Újezdě i jeho okolí.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Ochotnické divadlo, amatérské, spolek

TITLE:

Artistic activities of the Podhoran theatre association – history and present

AUTHOR:

Amálie Černá

DEPARTMENT:

The Department of Musicology

SUPERVISOR:

Doc. PhDr. Eva Vičarová, Ph.D.

ABSTRACT:

The thesis deals with the history and activities of the amateur theatre association Podhoran in Velký Újezd, from its foundation in 1876 to the present day. The thesis is divided into several chapters. The introductory part deals with about the history of amateur theatre in the Czech lands during the 19th and 20th centuries, the following chapter introduces the town of Velký Újezd and its history and present. The most extensive chapter is devoted to the Podhoran Society itself, i.e. the repertoire, the members of the ensemble including guest appearances by famous personalities and the artistic environment. The aim of this thesis is to document the activities of the society and to summarize its importance for the cultural life in Velký Újezd and its surroundings.

KEYWORDS:

Amateur theatre production, association

TITEL:

Die künstlerische Tätigkeit des Theatervereins Podhoran – Geschichte und Gegenwart

AUTORIN:

Amálie Černá

ABTEILUNG:

Lehrstuhl für Musikwissenschaft

VORSITZENDE:

Doc. PhDr. Eva Vičarová, Ph.D.

ABSTRACT:

Die Dissertation befasst sich mit der Geschichte und den Aktivitäten des Amateurtheatervereins Podhoran in Velký Újezd, von seiner Gründung im Jahr 1876 bis heute. Die Arbeit ist in mehrere Kapitel unterteilt. Der einleitende Teil befasst sich mit über die Geschichte des Amateurtheaters in den böhmischen Ländern im 19. und 20. Jahrhundert, wird im folgenden Kapitel die Stadt Velký Újezd mit ihrer Geschichte und Gegenwart vorgestellt. Das umfangreichste Kapitel ist der Podhoran Society selbst gewidmet, d.h. dem Repertoire, den Mitgliedern des Ensembles einschließlich Gastauftritten berühmter Persönlichkeiten und dem künstlerischen Umfeld. Ziel dieser Arbeit ist es, die Aktivitäten des Vereins zu dokumentieren und seine Bedeutung für das kulturelle Leben in Velký Újezd und seiner Umgebung zusammenzufassen.

SCHLÜSSELWÖRTER:

Amateurtheaterproduktion, Verein